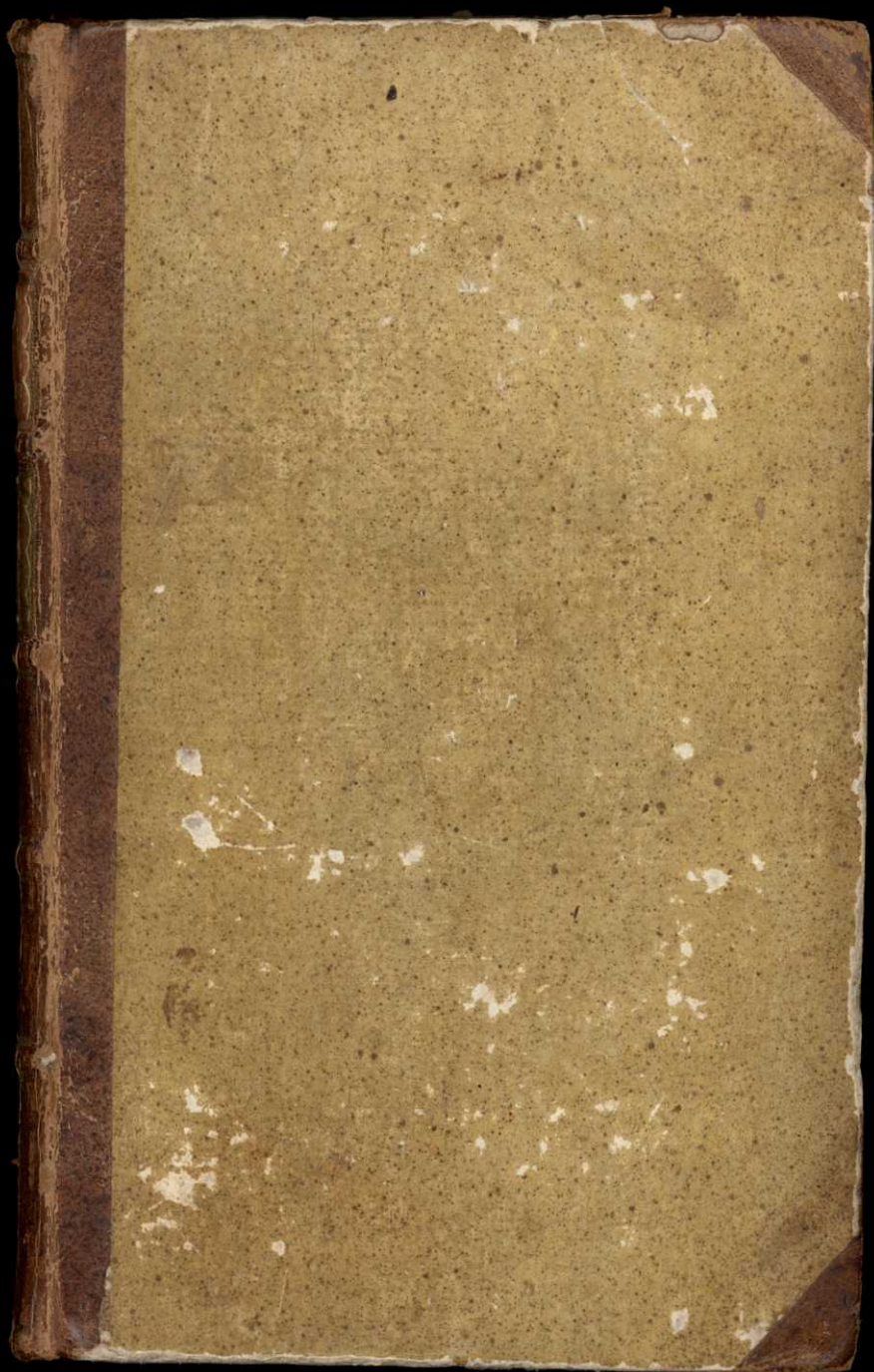

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Allmänna Sektionen

Tidskr.
Sv. Ex A

Mintens

N:o 25 & 26.

LÄSNING

I

BLANDADE ÄMNER.

• • • *from sounds to things* • • •
POPE.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS HENRIK A. NORDSTRÖM,
1799.

INNEHÅLL:

	sid.
1. Till Fru Lenngren. (Poëme).	1.
2. Skalde-Bref om Menniskornas olika villkor.	3.
3. Är det möjligt? Fråga till Dagligt Allehanda.	9.
4. Om Lättsinnigheten.	28.
5. Om Jordbruks-Systemet i en Rikshushållning, samt om Economiserne i Frankrike; af Adam Smith.	43.
6. Om Handelsbalancen; af Adam Smith.	92.
7. Vid läsningen af Poëmet Fosterlands-känslan. (Poëme).	114.
8. Alonzo den tappre och skön Imogine. (Poëme).	116.

Till Fru Lenngren.

Sveriges Sappho, vän att yrka
Snillet och Behagens Sång!
Skall jag dina gåfvor dyrka
I en kallfint tyftnads tvång?

Nej; den känsla som de lifva
Till din ära yttras ikall.
Att förtjusa oss må blifva
Ditt — Att prila dig — vårt kall.

Rörd af flere Gudars anda,
Deras Språk du tolka vet
Och med Pallas vishet blanda
Gracernas behaglighet.

Skalde- Gudens ljufva yrfel
Muntrar dina lexors ljud.
Skämtet, under Dygdens styrfel,
Leker fram Moralens bud.

Hvilka taflor af dig dragas?
Hvilken skugga? hvilken dag?
Dårskapen och lasten agas
Blott med deras likhets drag.

Men Thalia lik, din Syfter,
 Du till harm ej ämne ger.
 Sjelfve den du drabbar, lyfter
 Se sin bild och däråt ler.

Philosofhen i sin hydda
 Läfer dig med välbehag.
 Nøjets barn, med rofor prydda
 Sjunga dig i glada lag.

Med din lena fång i fämja
 Lyrans slag och vinets fröjd
 Denna Snilletts njutning främja,
 Som gör ädla nøjens höjd;

Fränja denna munterheten,
 Som, med ärbarhetens ja,
 Menlöft hugnar mänskligheten
 Och defs ledsnad vet bedra.

Lärd, att ofs få ljust förnöja,
 Af din Samtids dyrkan följd,
 Du af Blygsamhetens slöja
 Och af Enfaldens är höljd.

I en huslig fällhets läger
 Tillhör blott ditt hjerta den,
 Som med lika dygder äger
 Rätt af maka och af vän.

Fyllda pligters ljufva börda
 Dagligt där din glädje när.
 Bifalls-ropen, fjärran hörda,
 Smickra föga ditt begär.

Så plär solen i det höga
 Dölja mången dag sitt lopp,
 Gömd i målnen för det öga,
 Som likväl hon lyser opp.

Skalde - Bref om människornas olika villkor.

(Imitation från Fransyskan.)

Du ser, Heraclio, med kallt och liknöjdt öga
 den väderstinna prakt, som skimrar kring de höga;
 du, oförblindad, ser en verld, med all des glans
 ej olik en maskrad, där narrar uti dans
 med lånta klädnader af Juppiter och Fröja
 tro till olympisk rang sin litenhet förhöja.
 Förgäfves flås vår syn af utanverkens tross:
 ofs födseln lika gjort; blott larfven skilljer ofs.
 Fem sinnen skänktes ofs, inskränkta till förmågan,
 vårt enda, svaga mått för nöjet och för plågan;
 ha jordens herrar sex? gaf dem naturen väl
 en kropp af annat stoft, en mer ætherisk själ?
 Nej: slumpen ställde dem utöfver ofs i öden;
 men alla födas vi till brifternas och nöden:
 vi tråke lika tungt vår långa barndoms dag:

en fattig och en rik, en mächtig och en svag
gå alla lika vifst från smärtorna till döden.

Hvad! (svarar man) Ni natt om ljusa dagen ser!
Hvad? gifves intet stånd mer lyckligt, än ett annat?
Har himlen alla ställt i jämlik bredd med Er?
Erfarenheten ej en sådan thes belannat.

En Matmor, som förnött sin dag med hushålls-gräl,
går änn' att trälände vid midnatts-lampan spinna,
är fäll, måhända; men, jämför hon sig med skäl
med en på soffan sträckt befällande Förstinna?

Behagar det kanske ej mer en Andlig Man,
med stjernan på sitt bröst och mössan högt på pannan
att ifrån choret ge Guds frid så godt han kan,
än lunka sockenbud i stöflar, som en annan?

Och är en President ej vida mera fäll
vid detta läckra bord som håller honom vaken,
än hans Amanuens, som nöter samma qväll
att damma Afterna och utarbete faken? —

Nej, Gud ej orättvis och icke ovis är:
han ej så olikt mått åt lika ting beskär.

Kan den väl tro, som ser, som erfar, och som tänker,
att fällheten är en af Lyckans blinda skänker?

Har Kejsarn-Konungen kanske ej mycket fog
ibland, att afundas på Rhen-Grefven, den skalken;
och mången ung Capten, är han ej skamlös nog
att vara fällare, än sjelfva Fältmarschalken?

Så lycklig som en Kung, är pöbelns hvardags-glam;
ach ach! till fällheten hvad gör väl majestätet?

Monarken vet det väl: där storheten går fram,
går ofta ledsnaden och forgerna i fjätet.

Hans gunstling, med befvär beviljar mig en nick:
Du ringa varelse, med höghet i din blick!

af njutningen förtärd, med vämjellen du brottas,
du växelvis beröks, och växelvis bespottas:

fäg,

fåg, på din Konungs nåd hvad vann du väl för slag?
Fler smickrare, kanske, och fiender, än jag.

Ifrån sitt skåde-torn en svärm af astronomer
rådfrågande calculn och fina lärda tomer,
med tillbjelp af en tub en femti alnar lång
befågo empirieén och mätte stjernors gång.
En bonde såg därpå och ropte: "Trolla gärna!
"vi lysas lika vifst, som ni, af hvarje stjerna."
Detsamma fågas kan med rätt om fällheten:
den fölljer ingen clafs: en hvar kan njuta den.
Den råa menskan, stängd från kunskap och från ära,
med dygdernas instinct är fällhet lika nära,
med narrn, som svär, att den för hans skull kom-
mit till,
och foliantens far som den förklara vill.

Förrn med sin ask hit ner till ofs Pandora fänktes,
det fågs att jämnlighet var menniskornas lott;
Ja vifst — och är det änn': Den enda jorden
skänktes,
var den af grundad rätt till fällhet, utan brott.
Se, där, i dalarna, de oförtrutna slafvar,
som spjelka denna skog, som holka dessa grafvar,
som spränga hållarna, och med en idog hand
ge fruktbarhetens must åt hedens brända sand.
Det är ej de, bevars! som mönstras till modeller
för skalde-taflorna af våra Fonteneller;
ej Tircis, ej Florette, vid solens uppgångs-stund,
på rosornas tapet, uti en myrten-lund,
förföjande hvarann med svordomar om lågor
och öfvertänkta svar på obetänkta frågor:
Nej, det är Carl och Jon, som med en fenig arm
uppvällta sten på sten till sina gårdens murar;
det Ingrid är, som straxt vid morgon-fogelns larm

på ängen famlar hö, i folsken och i skurar.
 Jag ser dem, andtrutna och höljda utaf dam,
 hvar dag på lika fätt sin lefnad släpa fram,
 och brottas lika djerft med bristens vidrigheter,
 som Aquilonens froft och Sirii tunga æther;
 men hör, de sjunga dock: med rösten fallk, men
 rask,

de glättigt stämma opp en psalm af Biskop Brask:
 och styrkan, sundheten, en ottörd lömn, och friden
 är deras mödors lön och deras värn mot Tiden.
 Om Jon får Stockholm se, han njuter intet fältt:
 för praktens underverk han sina sinnen famlar,
 hans öra fylls af larq, hans syn bland strålar famlar:
 han fattar ingen ting, och saknar sina fält;
 Ja kärleken hans steg till dessa fälten hastar:
 och medan Damis än sig i sin divan kattar
 att gäspa åt sin prakt och spinna en intrig,
 än går i skymningen mot oskullden i krig,
 än, af et stumt begär som söker blott en lisa,
 ger tjugu skönheter sitt hjerta och en visa;
 Jon, vida raskare, och likväl trogen mer,
 och saknande, och dock lycksalig mer än denne,
 till sin Helena flyr, ser, älskar endast henne;
 med ingen gyllne frunt, till salu hos Robert,
 men med ett ärligt språk och blygelsen på sitt änne
 behagande ändå, åt henne skänker ger
 så enkla som han sjelf, begär blott hennes hjerta,
 och får det — utan rim, och ryckningar af smärta.

I dalens skuggor där den villda tjuren se,
 af qvigans åsyn fälle, behaga bölände;
 Se örnen fölljande, med driftigt spända vingar,
 sin lågas föremål, som sig mot molnen svingar;
 Hör lärkan æther-högt sin maka locka opp
 att skåda jorden klädd i vårens blomsterdrägter;

och

och myggan, krysfande kring buskens stilla topp,
 sig blanda, surrande, med luftens små insecter.
 En hvar af dem, förnöjd med sig och med sin
 lott,
 ej frågar om det fins en fäll i högre mått:
 och hur förringar det den vällust, som jag njuter,
 att högre fällhet sig i andras hjertan gjuter?

Men denne torftige, som qvider vid sin staf,
 som utaf plågan tärs och utaf hungern mättas,
 den lefvande skelett, som föker sig en graf
 och finner ens ej den, bör han väl lycklig skat-
 tas?

Nej, utan tvifvel, nej; men Thamas utan thron —
 Sejan, ej svälld af gunst, men tiggande par-
 don —

är deras känsla ljuf då skuldran trycks af bojan?
 Ach! ofällheten dväljs i slottet, som i kojan.
 I freden mindre djerf, mer driftig uti krig,
 Carl, säker på sin thron, bestyrt om Englands
 öden;

och L —, väldig mer uppå sin pung och sig,
 ej tränat borrt i svält, ej dödt författar-döden.
 Allt jämnar sig: Ett hof har tryckande befvär,
 och kriget har sin list, och kyrkan sina strider;
 Lycurgers fosterjord bär någon gång Atrider;
 för äran brinner den, som alldrig lagrar skär;
 förtjenstens blyga språk blir stundom öfverröftadt;
 och detta klot, så långt du dina blickar bär,
 af olyckan är stördt, men ock af lyckan tröstadt.
 Det är ej slottets prakt, ej skuggan af ett tjäll,
 ej fattigdomens brist, ej guldets troll-förmåga,
 ej mina dagars tal, som löser denna fråga
 om jag skall ofäll bli, om jag skall vara fäll.

Den arma Irus, tryckt af ringheten och nöden,
 fåg Cresus glänfande och stolt af fina öden,
 fåg det och knorrade mot himlarnas försyn.

”Hvad Cresus lycklig är! hans rykte går till
 skyn

”(utropade han rörd) han kläds i diamanter;

”och kräsligt är hans bord — allt äger han! —
 och jag” —

Han flöt ej, förrn en här, likt blixstens spridda
 flag,

i Cariens palats bröt in från alla kanter.

Af fina hofmän strax tyrannen öfvergifts;

han flyr, och han förföljs; män om hans skatter
 rifs,

de plundras; segrarns järn uppå hans armar pröf-
 vas,

hans spira brytes af och hans maitresser röfvas;

han gråter: och till tyngd ännu på fina qval

fer Irus dricka om med segrarn, ur pocal.

”O Jofur! (ropar han) din nåd är obeständig:

”hvad Irus lycklig är! och hvad jag är eländig!”

Monarken sig bedrog, och Tiggarn likafä.

Hur fåviskt önske vi att våra öden byta!

Ach ach! förledoms ej af människornas yta:

till deras hjertans djup ej våra blickar nå;

den bär på pannan lugn, hvars inre sorgen gna-

ger,

och glädjen flygtig är, och löjet ofs bedrager.

Men ach! hvar löka då, hvar finna fällheten? —

Hvar? jo, på hvarje tid och rum hon fins igen,

på intet ställe hel, på alla skänkt i grader,

och flygtig öfverallt, blott ej hos allt tings Fa-

der:

Och hon är elden lik, hvars värma ljufligen

i hvarje element fördold sin styrka röjer,

i klippan stiger ned, till molnena sig höjer,

ger rodnad åt corallen i oceanens sand
och dväljs bland isarna på Nova Zemblas strand.

Den hand, som annat allt uti Naturen blandat,
har inmängt vett och dygd bland dårkapernas
tal,
vår lefnads horisont med moln och strålar randat,
och tilldelt menniskor ett enda allmänt val
af nöjens ögnablick och dagar utaf qual;
på en och samma väg han afvägt allas öden:
och allt hvad ojämnt är skall jämnas genom döden.

Är det möjligt? Fråga till *Dagligt*
Allehanda.

Brefvet från Berlin som läses i *Dagligt*
Allehanda för den 23 April, under ru-
briken *Utländska Nyheter*, berättar en anek-
dot angående Cadetternas Examen vid
dervarande Krigs-Akademi, som redan
väckt någon uppmärksamhet, och som
förtjenar att väcka en större.

Man inhämtar af denna berättelse, att
den Kantiska läran blifvit vid Preussiska
Krigs-Scholan, likasom nästan öfverallt i
Tyckland, lagd till grund för den philoso-
phiska undervisningen. Det är ej detta
som bör gifva förundran. Hvad som kün-

de väcka den, vore det öfriga af berättelsen, i fall det ej tycktes alldeles sakna en liten viss egenskap, nödvändig till all händelse: *möjligheten*. Detta öfriga innehåller: att den Preussiske Monarken förundrad och misshagad öfver några, förmodeligen tekniska läror och talesfätt, vanliga vid den elementariska undervisningen, skule förklarar all Philosophi, det ville fåga, allt slags öfvertyglig Förnufts- och Moral-Lära obehörig för den militariska ungdomen; att Hans Majestät skule låtit fätta på ordena förbudet att *raisonnera*, jämte hög befallning att i det ställe blott och endast *marchera*; att ändteligen Konungen med förtörnelse sjelf utstrukit ur den Akademiska namnrullan den Lärarens namn, som sålunda, enligt grunder antagne af så många Lärde Män, undervisat Herrar Cadetterna i det Philosophiska Studium.

Då Utgifvaren af *Dagligt Allehanda* ännu ej lärer kunna visa på ordena, förbudet för hans Läfare att *raisonnera* öfver troligheten eller otroligheten af hans så kallade *utländska nyheter*, torde det vara tillåtit att tills vidare upplysning, draga denna närvarande i något litet tvifvelsmål. Efter de underrättelser vi redan äga om den Preussiske Konungens förträffliga tänkesfätt, hans mogna och oförhaftade

de

de utskilling, hans hat för allt arbitrairt tanketvång, hans aktning för all rätt och all fanning, är det en vördnadspligt att icke lättfinnigt tro, och en ännu större att icke lättfinnigt kungöra något, som kunde synas mindre förenligt med dessa förra authentika underrättelser.

Ägde också händelsen någon grund af Sanning, måste likväl af hvar förnuftig Läsare dervid nödvändigt förutslättas någon helt annan och rättvisare anledning, någre helt andra omständigheter än de som i det påstådda brevet från Berlin uppgifvas. Det har kunnat finnas ett visst orinligt pedanteri i sjelfva föreställningslättet, en viss personlig oskicklighet hos Läraren, ja äfven en viss honom tillhörig öfverdrift i fattser och läror som förtjent beifras, utan att misnöjet deröfver fallit hvarken på ett visst filosofiskt Systeme, eller på den filosofiska undervisningen i allmänhet. Utan all sådan särskild anledning, huru skall man väl begripa cassationsstraffet på en Lärare i Philosophien, endast för att hafva undervist i Philosophien, eller hvad som synes lika otroligt, för att hafva följt, i lättet af sin undervisning, nästan hela det öfriga Tyfklands efterdöme? Att Cadetternes Philosophi borde vara den att *marchera och ej raisonnera,*
kan

kan äga en sann och vigtig mening, ej mindre vid all fråga om den militäriska lydningen, än såsom en saillie af misshag, öfver ett tilläfsventyrs otjenligt och pedantiskt undervisningsfätt. Berättaren hade bort förstå den sunda och riktiga meningen af detta uttryck och icke, som han gör, vränga det till en orimlig förkastelse af all filosofisk förnufts-odling. Ingen förnuftig skall tro på några allvarsamt gifna, uttryckliga, till och med skriftliga order, att utan annan vidare tankeöfning, blott och endast *marchera*, för Ynglingar, underhållne vid en allmän Krigs-Schola i afsigt att undervilas till förnuft och vetenskaper. Det är sannolikt att det ifrigaste *marcherande* svärligen skulle erfatta bristen af en viss moralisk sinnesdanning, nödvändig ej sällan, till och med för *sjelfva marcherandet*.

Brefvet som åberopas, läses icke i någon af våra vanliga Utländska Tidningar. I fall det annars ej är en produkt af någon lysande inhemsk inbillning, måste det väl finnas anfördt i något Utländskt Blad, eller vara såsom enskild nyhet skrifvit till någon Svensk Correspondent. I ett sådant fall som detta senare åligger det likväl alltid Utgifvaren af en publik Tidning, att innan kungörandet, tillräckligt förläkra sig
om

om Sanningen. Det är icke med nyheter af detta slag, som med andra, hvilka utan förtörnelse tryckas och återkallas. Man ser ej otydligan författarens upplåt att på det gröfsta fött skymfa personer, tillgifne ett vilst philosophiskt System. Men då man till ett sådant ändamål be-tjenar sig af ett Namn, för hvilket allt bjuder helgd och vördnad, blifva berättelser af denna art lätteligen vådliga våg-samheter, i fall de icke äro bevisliga san-ningar. Äfven då händelsen vore sann, blir det alltid i högsta måtto obehörigt att med den offentliga berättelsen om en Ko-nungs författningar, hopblanda egna plump-heter, och intill skällsord och oanständi-ga utbrott af enskild öfverilning.

Det är ej nog att brefvet innehåller de orimligaste beskyllningar som kunna af argheten pådiktas en berömd Författares lära och tänkesätt. Det tillägger derutöf-ver, för honom och hans Esterföljare, i hvad land de må finnas, de hederliga namnen af *pedanter, dårar, galningar &c.*; grofheter, hvilka efter all liknelse hafva något närmare ursprung, än ifrån den preus-siska jorden, och hvilka man troligtvis ej skickat öfver Östersjön, för att dermed förolämpa det publika Vettet och den publika Rättvisan i en främmande Hufvud-Stad.

Stad. Efter dessa beskyllningar, dessa skamlösa skymford, vet Breffkrifvaren icke ens huru *Kants* namn stafvas: så fullkomlig och så pålitelig är hans kännedom af denne Philosophens arbeten och meningar.

Skällsord, grofheter, höra ej, menar jag, till *Utländska Nyheter*. — Det är ej sådant man behöfver låna utifrån. Blotta Rubriken hvarunder detta bref läses, hade bort påminna Utgifvaren om obehörigheten af det rum det i hans blad intager. Dets egenskap af *Utländsk Tidning* torde ej vara till alla delar så lätt bevislig; och det vore alltid ett betänkligt missbruk af det allmänna förtroendet, att göra denna Rubrik till en larf åt privat agg och inhemska åsyftningar.

Man har i ett af dessa häften nyligen läst en Afhandling om *Moderationen*, lika utmärkt af Snille och kunskaper, som af dygdiga tänkesätt. Det är vifferligen för våra tider som en sådan undervisning behöfs, om annars någonsin. Men till hvilken grad man må äga denna nödvändiga dygd, löper man stundeligen fara att icke äga nog deraf vid tillfälle af alla de låga skamlösheter, som af illskan och dumheten utöfas emot personer, hvilkas tänkesätt och finnesvärde de ofta lika få litet äga möjlighet att känna, som de äro i
stånd

stånd att begripa deras grunder och meningar. Hvad Breffkrifvaren, eller om man behagar, hans öfverfättare angår, så tyckes denna värdiga Scribent hyfa för sin del den välmenande önskan, att ett större eller mindre antal af våra Lärare i Philosophien, må, såsom *dårar, pedanter, galningar* cassetas och affättas. Man vet väl ej så egentligen, för hvilka bland dem han i synnerhet åstundar denna milda och tacklamma behandling: om det är för blott sådana som i de stora Riksvårdande frågorna om *Tid* och *Rum*, om *åskådningar* och *ategorier* hafva vissa från andra skilljaktiga meningar, eller för alla sådana som i allmänhet hafva några meningar. Det kan ej med fullkomlig visshet dömmas af hans uttryck, om det egentligen är den Kantiska Philosophien, emot hvilken hans ädla ifver väpnar honom, eller om han, som brefvet tyckes utmärka, fördömmar såsom *pedanteri* och *galenskap* allt slags förnuftsbruk, allt hvad tanke heter, till och med den som behöfs för att ej smäda vettlöft, och att sammanbinda meningar. Man hoppas att någon gång närmare erfara det.

Den som ägde magt dertill, gjorde ej illa att en vacker dag sätta på ordena för alla dessa hederliga män, att, om ej förlika sig med förnuftet och egenskaperna,

na, om ej upphöra att ihärdigt hata och förolämpa alla den som röja någon likhet deraf, åtminstone inför publiken iakttaga i sina uttryck en viss måtta och ansändighet. Det vore visst desse gode Herrar, som i annat fall borde få orden att *marchera*, hvilken öfning under en nitisk Läromästares hand, synes böra gifva en viss nödig böjelighet, ej mindre åt Sinnet, än åt Kroppsrörelserna, och vara god emot all slags utvärtes och invärtes obändighet. Respekt för publiken, det är respekt för det allmänna vettet och den allmänna rättvisan, hvarförutan litteraturen blir snart en tummelplats för de lägsta pöbel-feder. Sjelfva *Dagligt Alla handa* borde tillhållas att i akttaga den. Denna Respekt förbjuder ej stridiga meningar i filosofiska, mera än i andra ämnen. Den tillåter vederläggningar, mötfägelser, invändningar, af all slags godhet och dålighet, af alla slags former och färgor, rena smutsfärgen ensamt undantagen. Den tillåter allvar och skämt, prosa och rim, demonstrationer och sägor. Hvad den ej tillåter, det är skällsord och skamlösheter, det är antastelser mot personer, någon gång utmärkta, ej allenast genom erkända egenskaper, utan äfven på allt lätt aktningvärd, genom sjelfva det nit, hvar

hvarmed de i deras kall söka fanningen. Det skall hända, genom angripelser af detta slag, att allt hvad ädelt och upplyst finnes bland författare, tänkare, läfvere, så skilljaktiga deras meningar för öfrigt må vara, förenar sig i gemensam afsky mot den låga, orimliga orättvisan, och att Smädarens namn, en gång känt, (hvilket fällan felar att ske) öfverlemnas åt samtiden och minnet med den outplånliga stämpel af förakt, som ilskan och ovärdigheten rättvist ådraga sig.

Postscriptum af annan hand.

Frågan om det möjliga, i hatet mot all förnuftsodling eller, för att tala lindrigare, frågan om den möjliga graden i vissa nitälskares påstådda fruktan för följderna deraf, har och får dagligen så många nya anledningar, att denna fråga ensam kunde blifva Thema till en särskild Afhandling i *Läsningen*. Man vill för denna gången inskränka sig till närvarande lilla postscriptum, som torde kunna, utan Författarens missnöje, tilläggas föregående bref.

Ingen ting är väl i sig sjelf naturligare, och äfven berömligare, än att ett Land som länge varit så långt efter de

fleste öfriga i nästan all slags förståndskultur, begynner efter handen röja vissa allmänna tecken till finnesväckelse och ett vifst beslittande om förbättrade insigter. Man skulle i stället för att smäda och förolämpa, tvertom hedra och belöna de värdige män som bidraga dertill, vore ej den olyckliga inbillningen om pröfningens vådlighet; om otämjeligheten som deraf skall uppkomma i tankelöst och sammanlesnad; med ett ord, om förnuftets oemotståndliga benägenhet till oförnuft.

Denna i sig själf redan orimliga inbillning, öfverdrifves och missbrukas mångdubbelt af sådana, som finna dervid nytta och bekvämlighet. Man upphör ej att måla oss förnuftet, som en förfärlig Afgrunds-Engel, flygande på stora svarta stormvingar öfver världen. Klokt folk har sett Besten, förfäkras det, med fäseliga klor på fötterna att sönderlita Samfundsbanden, och svärd och fackla i händerna att antända och förgöra. Ifrån des mun utgår det förfärliga ordet *Tänk!* lik en ödeläggande pest, eller en omstörtande orkan. Se der des målning sådan som den i våra dagar göres vanligen. Deraf händer att detta ord *tänk!* får knapt röra vissa känsliga öronhinnor, för än man straxt kastar sig ner framstupa på jorden och ro-
par

par med ångest: "Gud var ofs nådelig: nu är Förnuftet öfver ofs!" Deraf händer att man i den minsta, den mildaste fordran på omdöme, vare sig i borgerliga, religiösa eller till och med blott filosofiska ämnen, alltid tycker sig se en spets af de der klorna, en udd af det der svärdet, en glimt af den der brandfacklan. De likgiltigaste, de hårfinaaste metaphysiska speculationer blifva utropade såsom uppenbara krigsförklaringar emot *Religion* och *Lagar*. Man förstår väl i allmänhet ej ett ord deraf; men hvem märker ej ändå, heter det, hvad som menas dermed? Kort: det är intill harm löjligt att se hvilka skräckspöken man uppmålar för sin egen och andras inbillning såsom fötter af tankans ringaste bruk, och såsom säkert inträffande följder, i fall vi ej med den oböjligaste tanklöshet hålla ofs till punkt och pricka vid den gamla flendrianen. Ja, vid den gamla flendrianen, till och med i de lå kallade speculativa vetenskaperna.

Bort således med den farliga förnuftsodlingen! — se der funman af stridskrifter och förmaningar, af skällsord och bönesuckar, af intimationer, circulärer och stundom äfven af utrikes nyheter. Den ena ropar att den förstör moralen och samhällslugnet; den andra, att den under-

gräfver Religion och Kristendomen; den tredje påstår till och med att den förderfvar metaphysiken. Det bör i fanning ej väcka förundran om personer, begåfvade annars med den bästa urskillning, men sossellatte mera med utvärtes yrken eller borgerliga Embeten, än med begrundandet af dessa impalpabla ämnen, tro, på Lärde Mäns ord, alla dessa följder ofelbara, alla dessa faror redan för dörren. Det bör ej väcka förundran, säger jag, om de således förnumsteligen rigla och bomma allt hvad dörr heter, så väl och starkt deras magt tillåter, för all ny tanke, all bättre kunskap, allt nyttigt efterfinnande.

Det är anmärkt och anmärkningsvärdt att dessa nödrop emot den nyare tankeodlingen, alltid först höras bland en viss class af de lärde sjelfva. Det är ifrån deras munnar de till en början utgå, för att småningom upprepas af andra classer, och sluteligen växa till en allmän farhåga. Om man likväl kunde afkläda denna lärda nitälskan den larf hon drar öfver sig från vissa viktiga hänseenden; om det gifves en Talisman, hvars kraft tvingade nitälskaren att framfåga utan allt omsvep sitt hjertas rätta och enkla mening, hvad tror väl den gunstige Läsaren att han då i stället skulle få höra? Till sin stora förundran,
of-

ofta, rätt ofta, ingen ting annat än en vac-
ker oförställd monolog, ungefär af följande innehåll: "Jag har i min ungdom studerat moralen, eller metaphysiken, eller Theologien, efter dessa vetenskapers då varande form, det vill säga, med de grundfätsler, termer, definitioner, distinktioner, som då gällde för grundeliga. Jag har lärt dem i min ordning åt andra; försvarat dem i catheder och tryck; utgifvit disputationer och böcker uppfyllda dermed. Skall nu all denna Lärdom ingen ting betyda? Skall jag nu lära om på nytt igen? Skall jag förlora det beröm jag ägt för grundelighet? Skall jag hafva gjort min egen urskillning husvill, för att inrymma både stora och lilla hjernan åt en mängd lärda meningar, som nu påstås mena idel dumheter? Skall jag lämna andra äran af nyttiga och brukbara kunskaper, under det jag sjelf skulle bli sittande der, med hela det osäljbara skräpet af den gamla lärdomen?"

Jag säger ej att alla rop emot nya underfökningar och tankeförändringar hafva denna enda grund; jag säger blott, att de hos mången hafva denna och ingen annan. Kommer nu dertill att Opinionsen begynt fästa det allmänna samhällslugnet och tryggheten om alla borgeliga fördelar och

rättigheter vid vissa Akademiska fatser och meningar, hvilka visserligen fällan ha äran af så nära förvantskap dermed, så har man alla stämmorna redan i beredskap, och Symphonien kan fås att dundra till, när helst tecken gifves. Det är då som man icke mera bör förundra sig öfver något, och som man får höra de oskyldigaste försök till förbättring af våra begrepp, våra kunskaper, våra inrättningar uppenbart motskrikas såsom moraliska, theologiska, borgeliga, till och med metaphysiska fasligheter. Det är då som man icke mera skyr någon orimlighet eller rodnar för någon orättvisa; som allt blir gift, förförelse, anlagd plan till omförtning. Det är då som man får se i en publik Tidning, våra unga privata Informatorer, i fem, sex afgörande rader, angifvas såsom Jacobinismens hemliga missionairer, kringspidda i husen efter en alldeles Jesuitisk plan, för att hos det uppväxande slägtet implanta förstörelsens grundfattser. Det är då, ändteligen, som man får läsa i offentligt tryck, Påfveliga förmaningsbref till våra yngre Präster, att som gift och pest sky den hedniska Läsningen af Utländska Journaler och Tidningar; (enda medlet likväl, att i ett land, nästan tomt på egen litteratur, nå-
gör.

gorlunda följja Lärdomens framsteg) — som man får se, säger jag, deras homiletiska tankekrets, med faderlig sorgfällighet inskränkas inom ett par gamla Postillanters arbeten; och som det ädlaste, det nyttigaste bemödande att utsprida bland dem ett afmätt, renadt, och vet Gud, behöfligt ljus, göres offentligen mistänkt, och utpekas såsom föga bättre än kätterskt, åtminstone vådligt för renlärigheten. Man har sett allt detta, men man tror det knappt; och man är färdig att fråga sig sjelf alla ögonblick: är det sannt? är det möjligt?

Man borde kan hända ej fråga om *möjligheten* af Theologiska snäsoor och anathemer, äfven mellan arbetare i samma Vingård. Sådant kunde synas enfaldigt och en stor historisk okunnighet. Det heter att *menniskan måste vara i strid på jorden*, och efter detta kännetecken, hafva Theologerne i alla tider förtjenat, par excellence, namnet af menniskor. Dessutom: den som vill sofva, håller alltid grundligen för att den som vill arbeta, gör sig till; påstår envist att allt är redan gjordt som bör göras; och ropar att man gräfver om det redan grädda och sådda. Allt det der må således passera opåtaladt, och obeundradt. Men att sträcka

fina misstankar till sjelfva den första ungdomen; att anklaga ynglingar som komma i världen med hela den första ålderns öppenhet, och med hufvudet ännu helt fullt af sjelfva den publika undervisningen; att offentligen anklaga dem, säger jag, för Jesuitiska planer till omstörtning af det samhälle, hvori de inträda, merendels utan minsta ännu fattad plan till eget bestånd; barbariska Oförstånd! har du någonsin giffat följderna af denna grofva misfirmelse? Är det ej att på ett indirekt sätt utmärka sjelfva deras Akademiska undervisare, såsom uppenbara eller hemliga prädikanter mot det allmänna lugnet? Är det ej att rycka bort ifrån dessa yngre privata lärare, föräldrars och lärjungars nödvändiga aktning och förtroende? Är det ej att i det allmänna omdömet bränmärka ynglingen med en skymfande misstanka, tillräcklig att stänga hans väg till en förtjent lycka? Är det ej att trycka orättvisans udd djupt in i unga lifliga Sinnen, som kanske alldrig skola förlora minnet och känslan deraf? Jag är litet rörd af harm, tillstår jag, då jag skrifer detta. Jag slutar fort, för att ej gå vidare.

Det har blifvit en ton, en lärd jargon, medgifvom det, att med och utan anledning utbreda sig om *Uplysningen*, och att

i alla skrifter, eller helst i alla meningar
 inblandade detta betydande ord, som får der-
 igenom ofta likalöm en viss mystisk och
 betänkelig bemärkelse. Det må erkän-
 nas at man intill ledsnad och vämjelse skrif-
 vit och ropat om detta upplysningens ljus,
 som vore välkomnare med något kortare
 företal, och något hastigare verklighet.
 Men så kan ej heller nekas, att man å
 andra sidan, intill dårlighet skygger tilba-
 ka och korsfar sig derföre. Det lunda
 redbara förnuftet, sitter tyft tänkande mitt
 emellan skrikaren och korsfaren, och ber
 om ingen ting annat än lugn och frihet.
 Det är barnligt och obetänksamt at utba-
 suna förnuftets och mänsklighetens om-
 skapelse, vid första glimningen af några
 nya begrepp, ännu ofullkomligt underfök-
 ta till deras redbarhet och sammanhang.
 Kan hända är det blott vissa Kunskapers
 nyhet, som ännu bör förmodas; men der-
 emot just den egentliga Upplysningens na-
 tur, att intet vara *Ny*, utan ligga förut-
 gifven i det allmänna vanliga förståndet,
 så snart man blott låter väcka sig till upp-
 märksamhet derpå. Kan hända är det
 ändteligen, just sjelfva ropet derom, som
 till större delen väcker det mistroende der-
 emot, som allt mer och mer röjer sig.
 Ty i sanning synes ingen ting förlätligare

hos den mindre kunnige, än at frukta, verkligen helt nya grundsatser, och således äfven helt nya Samhälls-följder af ett helt nytt Förnuft, som ideligen omtalas, och som ingen ännu vet att beskrifva till dels rätta beskaffenhet. Jag säger med flit: hos den *ej kunnige*; ty hos ingen af någon kunskap i dessa ämnen, och någon slags egen förstånds-styrka, bör en sådan fruktan någonsin kunna uppkomma. Med all billig aktning för de Lärdas djupare underfökningar, och för nyttan deraf, vet han att skilja mellan dem och den egentliga upplysningen. Han vet att denna senare icke är och icke kan vara annat, än ett samlat innehåll af det allmänna funda eftersinnandet, lämpadt på mensklighetens allmänna interessen, och att det icke kan gifvas, i den bemärkelsen, mera ett nytt förnuft olikt det förra, än en ny Sol på himmelen. Men ehuru ovisligt det således må vara att väcka uppseende och mistroende genom stundeliga rop om detta nya, allt nyfödande ljus, som icke gifves och aldrig skall komma, är det å andra sidan, ej i mindre hög grad löjligt och orådligt, att vid minsta blick af sundare, riktigare kunskaper, draga med en from sasa, nattmössan ner för ögonen, och ställa fram en ogenomträngelig jernpanna
emot

emot hvarenda, likväl möjelig förbättring af äldre fatser och läror. Intill brottlighet obetänksamt är det framför allt, att i brist af annan utväg, hämna sin egenkärlek genom låga åsytningar på vissa personer eller vissa Samhälls-Classer, eller genom offentligt väckta farhågor för sådant som på intet sätt förtjenar att väcka dem.

När skall man en gång vilja förstå att alla lärda undersökningar, alla philosophiska Systemer, om de ej skola strax falla till intet som rök och dunst vid den första anblick från det allmänna omdömet, måste med all öfrig olikhet, nödvändigt hopträffa i samma angelägna hufvud-fatser; och att en Philosophi som gör Epok, och som likväl bestrider nödvändigheten och helgden af *Religion* och *Lagar*, är det orimligaste nonsens, hvarmed man nämlin gäckt lättroheten. Man disputerar i philosophi, i medicin, i krigskonst, i målning, i allt. Men all medicin vill läka, all krigskonst segra, all målning likna, all philosophi upplysa förståndet och förbättra viljan. Det gifs ej mer en philosophi, som, med förtjenst af det namnet, vill förmörka och förderfva, än det gifs en målningskonst, som vill göra olik, eller en krigskonst, som lär att tappa batailler. Ändamålet är alltid det samma: blotta sättet

åt-

åtskiljer sig. Man måste lämna åt Tiden och pröfningen att i alla yrken afgöra det bästa. Det kan ej finnas genom åkallande af några maktspråk, aldraminst genom gröfre och finare smädelfer emot sådane Mäns bemödande, som äfven i deras möjliga milstäg, vifferligen röja hundrade gånger mera dygd och rättfinnighet, än deras tanklösa angripare.

Om Låttfinnigheten.

Hvart Tidehvarf har sina särskilda Dygder och Odygder. Menniskans moraliska phisionomi ombyter småningom character: och en vifs character kan ej bibehållas så länge människans kunskapsbegär ej kan mättas, hennes Upplysning ej fullkomnas, hennes passjoner ej äga en oföränderlig rigtning, eller en Lagstiftning uttänkas, nog enlig med hennes vilkor och bestämelse, för att blifva bestående.

Huru Upplysningen och Lagstiftningen har inslytande på elementerna af menniskolynnet, kan bäst dömas af den stora contrasten imellan de Africanska Nationerna och de Asiatiska, af bägge dessa Verlds-

delars olikhet med vår, af det hyfsade Americas likhet med Europa, af de Europeiska Folkens hufvudsakliga öfverensstämmelse, och af sjelfva de snärre nuanerna dem emellan.

Hvad Europa ensamt angår, hafva Lagstiftningarnas olikhet till en stor del varit orsaken till Nationernas åtskillnader, och gemensamheten af begrepp och intressen blifvit orsaken till deras likheter: och när vi inom Europa tale om ett visst Tidevarfs beskaffenhet, så mene vi ej annat, än människans beskaffenhet *inom denna verldsdel*. Anmärkningsvärdt är, att hennes daning i olika tider merändels berott allenast af en eller annan Nation, nog lysande att tjena till mönster för de andra, hvilka alltid funnit vida mindre besvärligt att härma en character, än att äga en.

Bland närvarande Tidevarfs fel räknas Lättsinnigheten för ett af de synbaraste. Förhåller det sig så? Hvarifrån kommer den? Hvaruti yttrar den sig?

Besvarom dessa frågor; men främst denna: Hvad är *Lättsinnigheten*?

Den synes mig vara en characterens vana att med liknöjdhet göra väl eller illa, grundad på begäret att nå sina ändamål utan besvär, och på lägligheten att straff-
löst

löft få göra sig sjelf till sitt främsta föremål. Den förutlätter ej elak villja, men bekymmerslöshet: en lättfinnig menniska vill ej skada andra, men hon vill gagna sig, lika mycket på hvad sätt: hon gör sig ofta förhatlig utan att minnas eller gifva till att hon skall förtjena det. Lättfinnigheten förutlätter ej heller nödvändigt Okunnighet, men den härrör merändels däraf: en lättfinnig menniska är fällan upplyft (ty Upplysning är helt annat än Kunskaper): hon felar ej af en ond, men af en sjelfsväldig villja; hon felar af brist på reda i Förståndet, på grundfästen för Begreppet, som skall styra Villjan. Äfven det goda hon gör, är, så till sägandes, ej hennes eget, ty hon gör det blott af tycke, utan gilltigt skäl och utan förståndig afligt; till en lättning för sin villja, ej för trösten af sitt samvetes bifall.

Lättfinnig är ej synonymt med *Ldttsfärdig*. Det senare ordet, som, under mycken belevvenhet i uttrycket, hyser en grof mening, är uppfunnit till Könets tjänst, och för att med lindrighet nämna ett fel, som ej alldeles sjelfmant begås, hvartill fordras att förut blifva lockad: det uttrycker en vana vid förbrytelser emot den, ty värr! enda egenskap, som vi hos Fruntimren hedre med Dygdens namn.

Ldt.

Lättsinnig är ej heller det samma som *Flygtig*. Den som är flygtig kan vara, och är merändels, *lättsinnig*, och tvärtom; men man kan vara det ena, utan att vara det andra. En flygtig människas ändamål är blott finnets ytliga förnöjande: hennes kännetecken är att söka förströelser och njutningar utan redbarhet: i denna character ligger ingen ting alldeles stridigt mot en moralité i viktiga ämnen. Den *lättsinnige* är i detta afseende en fullkomlig contrast mot den flygtige; ty hans ändamål kunna vara mångfaldiga och viktiga, och hans kännetecken är att ej bekymra sig hvarken om Geras eller sina medels moralité. Den ena är en narr att bele: den andra en att förakta.

Men, säger någon, hvaruti yttrar sig *Lättsinnigheten*? Gif oss exempel, att vi må förstå Er. — Gärna.

Träffar Ni en, som i tjenstvågen yrkar på vidmagthållandet af sin tour, såsom en rättvisa, och bryter andras när det så faller sig — den är *lättsinnig*.

— en som i år klagat öfver prejudice, och nästa år prejudicerat, jag vill ej säga sin vederdeloman, men en annan, en oskyldig, — den är *lättsinnig*.

— en som predikar mot oförrättande
 survivancer, och föker dem — den är
 lätt sinnig.

— en som ifrar mot corruption, men
 tar emot anständiga presenter för sin rätt-
 visa, och säger att den är en narr som
 ej tar när det bjudes — den är lätt sinnig.

— en som i collegiala ärender har en
 färskild öfvertygelse, men följjer plurali-
 tetens, för att icke göra en schisme —
 den är lätt sinnig.

— en som i sin handel begär en vinst
 öfver all proportion mot varans värde
 och sin egen risque, af det goda skäl att
 få göra andra — den är lätt sinnig.

— en som åt en oförståndig penninge-
 karl med öfverdrifna uppgifter fölljer sin
 Egendom för dubbla värdet, af den orsak
 att köparen annars blifvit lurad af andra
 — den är lätt sinnig.

— en som prilar Caffé-förbudet såsom
 riks-nyttigt, men utan behof antingen af
 en vana som ej utan skada kan afbrytas,
 eller en sjuklighet som blott därigenom
 lindras, ändock kokar och dricker i mjugg,
 och säger att däri är intet ondt, bara det
 ej sker oanständigt — hvilket rätteligen
 ej betyder annat, än kämbart på lukten
 eller pligtvärdt — den är verkligen lätt-
 sinnigare än Ni tror.

Vifst

Vilst var öck han en lättfinnig menniska, den Tylka Mälaren, som i Frankfurt köpte af en okunnig Klädmäklare en Tassa af Correege för 5 Riksdaler och sålde den för 1500, utan att af denna omätliga vinst dela med sig åt Mäklaren: ty hans köp var ett förlåt, utlagdt för okunnigheten, och uträknadt af hans egen nytta.

Det var en gång en förnäm man, på hvares enda röst en Sökandes befordran befordde; han läfvade den på rättvisa skäl, och gaf den till protocols. En medföskandes vackra Fru uppvaktar honom straxt därpå och åkallar hans ynnest för sin man. Han svarar: "faken är väl litet svår att hjälpa nu; men, för Er skull, min Fru, skall jag ändra mig vid justeringen". Är det ej sannt, att den förnämna Herrn var en lättfinnig Herre?

Deffa exempel visa hvad som bör förstås med Lättfinnighet hos Individuer: dess allmänna grundregel synes vara den, att oblygt göra allt hvad Lagen icke förbjuder, och allt hvad som kan tålas af Opinionen.

Kunne väl vi, som nu lefve, neka, att denna grundfatts både utöfvas och yrkas? — Man skall ej neka detta, ty man kan det ej; man skall taga ett sämre par-

ti: att försvara fattsen. Man skall säga:
 "Hvad annan regel, än Lagens bud, gif-
 ves för våra gärningar inom Samhället?
 "Hur kan jag bestraffas för annat, än lag-
 brott? Om jag ej får göra allt hvad La-
 gen ej förbjuder, hvad får jag då göra?
 "Om en brist i Lagen finnes, hvem skall
 bestämna, hvem skall urskillja det otillåt-
 liga och det lofliga? Gifves något annat
 rättelnöre därföre, än Opinionsen? Och
 skola människorna ej rätta sig efter hvar-
 andra, hvarefter skola de då rätta sig?"

Ingen ting skenbarare kan gifvas, än
 dessa slutledningar. Men jag bestrider dem
 ansigte mot ansigte. Jag påstår, att det
 gifves för våra gärningar ännu en annan
 regel, än beskrifven Lag, och en bättre
 än Opinionsen; att om Domaren ej får
 straffa annat än Lag-brott, medgifver dock
 Lagen ej allt hvad den ej förbjuder; och
 att ingen så osäker regel gifves, som en
 mennisko-slägtets Esprit de Corps i frå-
 gan om moralité.

I sanning kan alldrig någotdera af de
 två phenomenerna inträffa, att en skrif-
 ven Lag skulle innefatta hvar enda liten
 partikel af våra pligter, eller att menni-
 skoslägtet blefve nog allmänt upplyst, och
 nog fritt från känslans öfverilning, för att
 i allt våga ställa sin opinion till regel för
 de-

desamma. I denna belägenhet af ovilshet å ena sidan och förvillelse å den andra, har då vårt Slägte en klar fordran på en särskild systematisk kunskap, som genom sina principers sanning befordrar vårt gemensamma Vål, och genom deras naturliga följd af hvarandra gör hela kunskapen så korrekt att den är fattlig, och så oinbunden att den är tillämplig. Denna kunskap är Moralen, och (jag upprepar det) Moralen ställd uti system. Jag nekar ej att mängen oförvitelig människa alldrig läst ett moral-system; men jag påstår att hon haft ett, att hon, det förutan, icke kunnat med ära reda sig uti alla lifvets belägenheter; att för att äga ett, måste hon hafva haft ett öfver vanligheten upphöjdt Förstånd; att mängden af människor har ett trängande behöf af bibragta sätten för Tankan, af hjälpredor för Begreppet; och att om Sedoläran utgjorde, som den borde, ett af våra främsta studier, skulle vi alldrig så ofta, som vi nu göra, finna tillfällen till den förundran, att en utmärkt lastbar gärning kan följa på en hel vandel af dygder, ja föra ända till Ichavotten de älskvärdaste människor, människor hvilkas tankar varit orakel och hvilkas gärningar varit öfterdömen.

"Men hafva då alla djup sinniga Moralister varit dygdiga menniskor?" Svar: Nej; men jag frågar tillbaka: hafva alla stora Theologer, Biskopar och Påfvar, varit gudfruktiga? alla stora Theoretici i Tactiken, dugliga Generaler? alla i Medicinen, goda Practici? hafva alla goda Kännare och Granskare i Vitterheten, varit stora Poëter och Vältalare? har Chapelain varit Virgilius eller Taslo?

Om motsattsen är oförneklig, hvad bevisar den mera, än att en vräng uppfostran, illa rigtade passioner, fördomar och ovanor under perioden af en menniskas kraftigaste daning, understundom äro mächtigare än kunskapernes inflytande sedan; att Anmärkningsgäfvän, Urskillningen, Omdömet, Minnet, Böjelserna, med ett ord, allt det, hvarpå kunskaperne skola verka, icke är lika susceptibelt hos alla; ja att vissa egenskaper finnas som inga kunskaper kunna gifva, och åter andra, dem kunskaperne ej kunna mer än svagt bispringa?

Men männe af allt detta följjer, att kunskaperne äro utan nytta? Vore det ej fannolikt att, dem förutan, en ogudfruktig Theolog skulle vara ogudaktig? en medelmåttig General eller Läkare, alldeles usel? en Chapelain utan Snille, va-
ra

ra en Bavius utan hufvud? Vore det rimligt att mängden af människor skulle, utan undervisning, stå vid sin nuvarande odlingsgrad i Förstånd och Lynne? Kan Vilden jämföras med den hyffade människan, i godt Förstånd och moraliska Böjeller? Och alla de kunskaper vi studere, om de äro rigtige, hvad äro de annat, än *andras* Tankar och *andras* Rön, dem vi inhänte utan annan åtgärd är vår Fattnings-gåfvas och vårt minnes, och utan mödan och långsamheten af en egen Erfarenhet? Måste icke alltså kunskaperne göra oändeligen lättare för oss en väg, den vi ändå måste vandra? måste icke deras verkan ofta vara en anticipation på vårt egenkraftiga Omdömes, måste de icke ofta gifva oss vissa Begrepp och Böjeller alldeles till skänks, efter vår enskilda lifstid ej skulle vara tillräcklig att förvärfva alla?

För öfrigt, om upplysta människor understundom funnits immoraliska, bevisar dock detta intet emot satsen om Upplysningens spridande. Till godo eller ondo, är det alla människors intresse att vara upplysta. För de elaka är detta intresse störst i en okunnig tid. Då, jämte Förstånds-odlingen, som alltid är betydande, gäller larfven af Dygd för Dygden

den jelf. Men detta sakernas skick förändras alldeles med Upplysningens utbredande; Ju allännare Upplysning, desto allännare granskning, och ju allännare granskningen, desto större farhågan att finnas tadelvärd, och desto starkare bandet på människors moraliska böjelser.

Jag gör ej mina Läsare den orättvisa, att tro dem anse för en digression detta yrkande på moralisk kunskap. Jag skulle snarare förebrå mig den fåtången att ifrå för en arithmetisk sanning. Men vidare. Denna Lättsinnighet, som lägges vårt Tidehvarf till last, hvarifrån kommer den? hvad är dess orsak? hvarföre hör hon till detta Tidehvarf, mer än till något annat?

Med den philosophiska uppmärksamhet, som anmärker utan villja att försmäda, torde vi böra utvisa hufvudgrunden till Lättsinnigheten ligga uti vårt Tidehvarfs högre hyfsning än de sistförflutne fjutton seklers, eller, som är det samma, i öfvergången från grötre till finare Seder. Det har, åtminstone hittills, alltid varit mensklighetens öde att vinna en fördel på villkor af en olägenhet. Med de okunnigare Seklernas råhet i Förståndet och barbari uti passionerna, följde en vis redlighet, eller, om jag så vågar uttrycka mig, en *åndaframhet*, hvilken liksom
sköt

sköt ifrån sig allt som ägde tycke af konst och knep, och en characters-hetta som gaf åt Dygden en stark drift, när den gafs åt Dygden, och förde menniskor i allmänhet raka vägar till uppenbara ändamål. Denna Tidehvarfvens ädelhet och stadga, åtföljdes olyckligtvis af den vida större o-lägenheten af alldeles förvända begrepp om de practiska Dygderna, och allsintet om moralité. Af huru många ädla och upphöjda egenskaper lyfte icke, t. ex., de gamle Riddare och Korskerrar? och huru lastbart, huru uppenbarligen omenskligt var icke Korsfärdernas ändamål, att mörda menniskor för deras tänkesfätt! och lastbart och omenskligt, utan att de Korsfärdarne ens gissade att deras tappra bedrifter vore inbrott i Guds och menniskors rättigheter, ja, utan att de ens föreställde sig sina grymheter annorlunda, än såsom förtjänande medel till den eviga Sällheten. — Att numera Barbariet och Vidskeppelsen i de flästa Stater upphört att vara nationella; att förbättrade Guds- och Sedo-Läror allmäneligen utfått fröet till moralité; att Förståndet fått ett vilst begär till tanka och forskning; att fogligheten och eftergiften trädt i grymhetens och styrkans ställe, och en synbar godhet blifvit utgjuten öfver mennisko-lynnets; detta allt äro

förmåner, som ej kunna förnekas närvarande Tidehvarf. Men det kan ock ej nekas, att med denna nyfödda mildhet och denna halfva odling, hafva svagheten och klyftigheten följt: och häruti ligger orsaken til den öfverklagade Lättsinnigheten, som sedan af yttre omständigheter blifvit understödd. Med vinsten af mera lenhet i Seder, har man till en början förlorat styrkan mot frestelser: genombegreppets upplifning har man lärt medlen att försvara eller (minka sin felagtighet: och Förnuftet har på långt när ej ännu blifvit nog djuptänkande för att återföra characters styrkan, eller nog nationelt för att göra mängden af människor klarseende på hvarandras egenskaper.

Lättsinnigheten är således att anse som en mindre Odygd, hvilken efterträdt stora Laster och Brott, eller kanske rättare, blifvit mera allmän sedan dessa börjat förminsas. Att Lättsinnigheten är en Odygd af alla sekler, att den alltid funnits uppdrifven till enahanda grad som nu, torde ej kunna nekas. Men under många århundraden har den hållit sig inom några få upphöjdare Classer af människor, hvilkas finare Seder alltid åtfölljas af finare Laster. En annan Tid är kommen, då hela medel-classen inom flera Nationer

begynt vända en granskande uppmärksamhet på sina höga efterdömen, lökt uppnå deras hyfsning, riktat sig med lika kunskaper, och härmat dem i allt, ända till det förkastliga. Ja, Nationer gifvas, där exemplets verkan sträckt sig ända ner till menigheten: och man kan nästan anse hela Europa besmittadt, sedan en eller annan stor Nation kommit att ställas till efterdöme för de andra.

Af alla Nationer är den Fransyska den, hvilken först fått denna ytliga hyfsning, som ej är desto mer moralisk, därför att den är älskvärd. Ludvig XIV:s Smak gaf hans Nation Manér och Behag. Men då han använde hela sitt bemödande att tjusa Nationen genom sina älskvärda egenskaper och glansen af sitt Hof; då han lyckades att utspida den Tankan, att han och hans Hof-folk gjorde allt ting rätt och väl; men likväl Lättsinnigheten ingenstädes mera herskade, än inom denna lyfande cirkel: då kunde man, ehuru med en skälig afprutning på efterfattlen, säga, att *Anständigheten kom och Sederna försvunno*. Ty det goda i Fransyska Folkets Seder försvann väl ej: tvärtom fördrefvos många stora Laster och Brott genom förmildringen i tänkesätten; men Lättsinnigheten spridde sig till nästan alla classer af men-

niskor genom den så kallade *Decoreen*, som blef en hufvudsaklig national-egen- skap, hvaraf exempel gäfvos från hög- den, och hvilken, inom ett Hof som ej sysselsatte sig med annat än nåd-tiggerier och nöjen, ej kunde bestå i annat, än öd- mjuka gärningar och en ton att behaga, vara till tjänst, göra till villjes, korrt sagt att handla efter kända öfvertygelses, efter hvad man förmodade böra väl upptagas, icke efter egna rätts-grunder. Det var ej moraliteten, som efterträdde Barbariet: det var Finheten, som kom i stället för Grofheten; och med lösligheten i sina principer, likasom med flygtigheten och växlingen af sina moder, har denna Na- tion öfver ett århundrade gifvit skadliga efterdömen åt det öfriga Europa, ända till dess hon blifvit ett periodiskt offer för Sjelfkloketens oförsigtiga hopp att skapa allmänna Dygder, där Upplysningen ej ännu hunnit inpräglä Moralité.

Om Jordbruks-Systemet i en Rikshushållning, samt om Economisterna i Frankrike; af Adam Smith.

(Ifrån Engelskan.)

Det System, som uppger produkten af jord såsom den enda källan till hvart och ett Lands inkomst och rikedom, har, så mycket jag vet, aldrig blifvit antagit af något Folkslag; det har endast funnits i de underfökningar, som af några få lärda och tänkande män i Frankrike, i detta ämne blifvit framställda. Det skulle säkert icke löna mödan, att mycket omständeligt uppföka felen i et System, som aldrig medfört, och sannolikt aldrig skall medföra något ondt i någon del af Verlden. Jag skall likväl bemöda mig, att framställa, så tydligt jag det kan, hufvuddragen af denna verkeligen ingeniösa lärobyggnad.

Den namnkunnige Colbert, Ludvig XIV Minister, var en man af erkänd redlighet, af stor arbetssamhet, och af vidsträckt kändedom i detaljen: han ägde mycken erfarenhet och skarpsinnighet uti de allmänna Räkenskapernes granskning, och han hade, i korrthet lagdt, all den skicklighet

het som erfordras, för att införa ordning, och genom en väl öfverlagd method föreskrifva, huru de allmänna inkomsterna borde inflyta i Skattkammaren, och utgifterna federmärs derifrån bestridas. Denne Minister hade olyckligtvis omfattat alla de fördommar, som tillhöra Handels-Systemet, hvilket till sin natur och anda, är ett System af tvång och förmynderskap; och ett sådant kunde icke gerna fela att vara angenämt för en arbetsam och i allmänna göromål fördjupad man, som var van att vägleda Embetsmannas-befattningen genom alla dess fördelningar, och att för dessa upprätta en jämnvigt och en tillsyn, som inkränkte hvar och en af dem inom sin egen verkningskrets. Han bemödade sig, att förordna öfver ett stort Rikes Industri och Handel, efter modellet af ett Stats-Embets underlydande Departement; och i stället för att tillåta hvarje menniska, att föka sina egna fördelar i sin egen näringsväg, enligt jämlikhetens, frihetens och rättvisans grundsatser, gynnade han tvärt om vissa grenar af Industrien med ovanliga Privilegier, under det han tillika betungade andra med ovanliga inkränkningar. Han fann icke allenast för godt, i likhet med andra Europeiska Statsmän, att mera gynna Städernas industri, än

Landt-

Landtbygdens; han ville till och med, för att understödja den förra, neitrycka och kufva den sednare. För att skaffa godt köp på lifsmedel för Städernes Invånare, och derjemte uppmuntra Manufacturer och utländsk Handel, förböd han all utförsel af Spannmål, och han utestöt på detta sätt Landets Invånare ifrån hvarje utländsk handelsplats, för den betydligaste delen af deras produkter. Detta Förbud, i förening med de inskränkingar, som Frankrikes gamla Provinse-Lagar ålade den inhemska spannmålshandeln, och i förening med de arbitraira och förnedrande pålagor, hvarmed Jordbrukaren i nästan alla dessa Provinser var betungad, nerkufvade Jordbruket vida under hvad det elljest naturligen skulle hafva varit i ett land, som äger en så fruktbar jordmon och ett så mildt klimat. Denna modfällande och tryckande belägenhet kändes mer och mindre i hvarje del af Riket, och många undersökningar anställdes, för att uppleta dess orsaker. En af dessa orsaker syntes vara, det företräde, som genom Colberts förordnanden, blifvit lämnadt Städernes Industri framför Landtbygdens.

Om ett spö är för mycket krökt åt en sida, säger ett gammalt ordspråk, bör
man,

man, för att göra det rakt, kröka det lika mycket åt den andra. De Fransyska Philosopherne, som äro uppfinnare af det system, hvilket framställer Jordbruket såsom enda källan till hvart Lands inkomst och rikedom, synas hafva godkänt detta ordspråks föreskrift; och då man icke kan neka, att Städernes Industri, enligt Colberts plan, ofelbart höjdes öfver sitt värde, i jämförelse med Landtbygdens, är det lika säkert, att den, i de Fransyske Philosophernes system, verkligen fattes under sitt sanna värde.

Desse sittnämnde fördela i tre classer alla slag af menniskor, som i alla tider blifvit ansedda för, att i någon väg bidra till ett Lands årliga produkt och arbete. Första Classen består af Jordägare. Den andra, af Jordbrukare, af Arrendatorer, och af Arbetskarlar på landet: denna hedras med den enskilda benämningen af *produktiv class*. Den tredje består af Handtverkare, Manufacturister och Köpmän, hvilken de bemöda sig att förnedra med den förödmjukande benämningen af *ofruktbar* eller *icke-produktiv class*.

Jordägare-Classen bidrager, efter detta system, till den årliga produkten, genom den kostnad, han tid efter annan använder på jordens odling, på bygnader, på

vat-

vatten-afledningar, på inhägnader, och andra förbättringar, hvilka af Jordägaren antingen förrättas eller underhållas, och genom hvilka Jordbrukaren sättes i stånd, att med det capital jordens bruk i alla fall erfordrat, utbringa en ökad produkt, och att följagteligen betala en större ränta. Denna tillökning i räntan, kan anses såsom intresse eller vinst för Jordägaren, på den kostnad eller det capital han på detta sätt använder för att förbättra sin jord. Sådana kostnader, kallas i detta System, *Grund-kostnader*.

Jordbrukare eller Arrendatorer bidraga till den årliga produkten, genom hvad som i detta System kallas *ursprungliga* och *årliga kostnader*, hvilka de nedlägga på jordens bruk. Till *ursprungliga kostnader* höra: åkerredskap, boskap, utläde, samt underhållet för Jordbrukarens familj, tjenstefolk och boskap under åtminstone största delen af första året, eller till dess han erhåller gröda af jorden. *Årliga kostnader* äro: utfädet, åkerredskapens nötning, samt årliga underhållet af Jordbrukarens tjenstefolk och boskap, och äfven af hans familj, så vida någon del deraf användes till jordbrukets göromål. Den delen af produkten, som återstår, sedan han betalt räntan till Jordägaren, bör vara så stor

stor att den kan, 1:o återgifva honom inom en icke alltför lång tid, eller åtminstone innan hans besittningstid är till ända, hela den *ursprungliga kostnaden*, tillika med det dertill använda capitalets ränta; och 2:o årligen betala honom hela *årliga kostnaden*, likaledes med dess vanliga ränta. Dessa två slags kostnader, utgöra två capitaler, hvilka af Jordbrukaren användas på jordbruket; och om han icke regelbundet återfår dem, tillika med en skäligen vinst, kan icke hans yrke drivas med lika fördel, som andra yrken: han måste i detta fall öfvergifva det så snart han kan, och söka sig ett annat. Den delen af produkten, hvilken sålunda är nödig, för att sätta Jordbrukaren i stånd att forslätta sitt yrke, bör anses såsom ett heligt capital, hvars tillgripande af Jordägaren, nödvändigt minskar produkten af hans egen jord, och inom få år gör Jordbrukaren oförmögen, icke allenast att utgöra den tryckande räntan, utan äfven att betala den billiga ränta, som elljest kunnat med säkerhet utgå af jorden. Den ränta, som rättmätigt tillhör Jordägaren, utgör icke mera, än den produkt som återstår, sedan de nödvändiga omkostnaderna, hvilka i förväg måste läggas ut för att utbringa hela produkten, blifvit fullkom-

komligt godtgjorde. Det är af det skälet, att Jordbrukarens arbete, sedan alla dessa föregående nödvändiga omkostnader blifvit fullkomligt godtgjorde, ändå ger en behållning af detta slag, som denna mennisko-klass, i detta System, enskilt utmärkes med den hedrande benämningen af *productif klass*. Dets *ursprungliga* och *årliga omkostnader*, äro af samma skäl kallade *producerande omkostnader*, emedan de, utom att de återgifva deras egna belopp, förorsaka en årlig återkomst af nyssnämnde behållning.

Grund-omkostnaderne, som de äro kallade, eller hvad Jordägaren lägger ut på sin jords förbättring, äro i detta System äfven hedrade med namnet *producerande omkostnader*. Till dets hela beloppet af dessa Omkostnader, tillika med deras vanliga ränta, blifvit återbetalde till Jordägaren genom den ökade ränta han erhåller af sin jord, bör denna ökade ränta anses för helig och orubbelig, och icke underkastas någon beskattning antingen till Kyrkan eller Staten. I annat fall, motarbetar Kyrkan Jordbrukets förbättring, och fölljagteligen äfven sin egen tiondes framtida tillväxt; och Staten motarbetar på samma sätt, sina egna inkomsters framtida tillökning. Som i en väl inrättad fakers

nas ordning, dessa *grund-omkostnader* således, utom att de återgifva hela deras egna belopp, äfven sedermera förorsaka en årlig behållning, äro de i detta System ansedde såsom *producerande omkostnader*.

Likväl äro Jordägarens *grund-omkostnader*, tillika med Jordbrukarens *ursprungliga* och *årliga omkostnader* de tre enda slag af omkostnader, hvilka i detta System äro ansedda såsom producerande. Alla andra omkostnader, och alla andra människoklasser, äfven de, hvilka efter människors allmänna begrepp, äro ansedda såsom de mest *producerande*, föreställas här såsom alldeles ofruktbara.

Handverkare och Manufakturister, hvilka, efter allmänna begreppet, så ganska betydligt öka värdet af ett Lands rudimenter, äro i synnerhet, i detta System, framställda såsom en alldeles ofruktbar människoklass. Deras arbete, säger man, återger endast det använda capitalet, tillika med dess vanliga ränta. Detta kapital är af den, som fyslosätter denna klass, förskutit till materialier, verktyg, och aflöning; och utgör fonden för dessa människors fyslosättning och underhåll. Detta kapitals ränta är fonden för dens underhåll, som fyslosätter dem. När denne sistnämnde (Mästaren eller Fabrikören) för-

förskjuter dem materialier, verktyg och aflöning, är detta tillika ett förskott till hans eget underhåll, och detta underhåll afpassas vanligen efter den vinst, som kan väntas af de tillverkade varornas värde. Om deras värde icke betalar honom, hvad han förskutit så väl till sitt eget underhåll, som till materialier, verktyg och aflöning, är det tydligt att tillverkningen icke betalar de utlagda omkostnaderne. Vinsten af ett Manufaktur-kapital, är därför icke, lika som räntan af jord, en behållning som återstår, sedan alla utlagda omkostnader för tillverkningen blifvit betalda. Jordbrukarens kapital, ger honom en vinst, lika som Manufaktur-kapitalet äfven ger en sådan åt Manufakturisten; men det förra ger desutom ränta till en annan person, och detta ger icke manufaktur-kapitalet. Omkostnaden af Handverkares och Manufakturisters sysselsättning och underhåll, förmår därför icke mera, än att, om man så får uttrycka sig, förtäta sitt eget värdes varelse, och kan icke skapa ett nytt värde. Den är därför en *ofruktbar omkostnad*. Den deremot, hvarmed man sysselsätter Arrendatorer och Arbetskarlar på Landet, icke allenast förtäta sitt eget värdes varelse, utan skapar äfven ett nytt värde,

nemligen Jordägarens ränta. Den är af detta skäl en *fruktbar omkostnad*.

Ett Handels-kapital är likaledes *ofruktbart* och *icke-produktift*. Det endast fortätter varelsen af sitt eget värde, utan att skapa ett nytt. Dets vinster utgöra endast en återbetalning af det underhåll Idkaren förskjuter sig sjelf under kapitalets användande, eller intill dets det åter inflyter. De äro endast en återbetalning af en del af den omkostnad som måste läggas ut för att använda detta kapital.

Handtverkarens, och Manufakturistens arbete, heter det, öka i ingen mon värdet af ett Lands hela årliga produkt af rudimaterier. Det ökar väl anseeligt några enskilda produkters värde; men den förbrukning af andra, det tillika förorsakar, är alldeles svarande emot den förhöjning i värde det gifver en del deraf; så att det helas värde, genom detta arbete, under ingen tidpunkt är ökad. Den som tillverkar spetsar till ett par fina manchetter, kan, t. ex., tilläfsventyrs höja värdet af lin för en tolftedels (Engelsk) skilling, till 30 pund sterlings värde. Men ehuru han, vid första påseendet, således synes hafva mångdubblat det värde en del af rudimaterien ägde, ända till 7200 gånger, har han i sjelfva verket likväl icke det

det minsta ökat värdet af Landets hela årliga produkt. Spetsfarnes tillverkning har tilläfsventyrs kostat honom 2 års arbete. De 30 pund han för dem erhåller, sedan de blifvit färdiga, utgör icke mera, än en återbetalning af det underhåll, han förskjuter sig sjelf under de 2 år, som på tillverkningen användas. Den tillökning han, genom hvarje dags, månads och års arbete, förorsakar i linets värde, utgör icke mera, än en återbetalning af hvad han sjelf förbrukar under samma dag, månad eller år. Han ger derföre alldrig något ökadtt värde åt Landets hela årliga produkt af rudimaterier: den del af samma produkt, som han beständigt förbrukar, är alltid svarande emot det värde han producerar. De fleste af de, i dessa kostsamma, ehuru i sjelfva verket obetydliga Manufaktur, nyttjade personers ytterliga fattigdom, kan öfvertyga oss, att värdet af deras arbete vanligen icke öfverstiger värdet af deras underhåll. Det förhåller sig annorlunda med Jordbrukarens arbete. Råntan till Jordägaren, är ett värde, som det, i vanliga fall, förmår oafbrutit gifva, och det återger desutom all den kostnad som är nedlagd, både på Idkarens och de af honom nyttjade Arbetares underhåll och fyskslöfättning.

Handtverkare, Manufakturister och Köpmän, kunna endast genom sparsamhet öka de Klaffers inkomst och rikedom, till hvilka de höra; eller, som detta Systemets Försvare uttrycka sig, genom att beröfva sig sjelfve en del af det kapital, som borde användas till deras egna underhåll. De återproducera årligen intet annat, än detta kapital. Om de således icke årligen bespara något deraf; om de icke årligen beröfva sig någon del af detta kapital's njutning; kunna deras inkomst och rikedom icke i minsta mon genom deras industri blifva ökade. Jordbrukare kunna deremot, njuta hela det kapital, som till deras underhåll är ämnadt, och ändå tillika öka deras inkomst och rikedom. Utom hvad som är ämnadt att användas till deras underhåll, ger deras industri en verkelig behållning, hvars tillväxt nödvändigt ökar deras inkomst och rikedom. Sådana Nationer, som Frankrike och England, hvilka till en betydlig del bestå af Jordägare och Jordbrukare, kunna därför tillväxa i rikedom genom industri och njutning. Andra Nationer deremot, hvilka, som Holland och Hamburg, förnämligast bestå af Köpmän, Handtverkare och Manufakturister, kunna rikta sig endast genom sparsamhet och privation. Med så
myc-

mycken olikhet i sådana Nationers intressen, förmärkes också en lika betydlig skillnad i deras allmänna Lynne: detta är hos de förre naturligen utmärkt af frikostighet, öppen hjertighet och böjelse för sällskapsnjutning; hos de sednare, af njugghet, låga tänkesätt, och en egoistisk finnesförfattning, som har osmak för sammanlefnadens nöjen och njutningar.

Den ofruktbara klassen, nemligen den som består af Köpmän, Handtverkare och Manufakturister, underhålles och slysföretas endast på bekostnad af de bägge andra Klasferne, nemligen Jordägare och Jordbrukare. Desse sistnämnde förse de förre både med materialier för arbetet, med kapital till deras underhåll, och med lifsmedel under arbetstiden. Jordägare och Jordbrukare äro de, som sluteligen betala aflöning och vinst till den ofruktbara Klasfens både Arbetare och Idkare. Dessa Idkare och dessa Arbetare, äro egenteligen ingenting annat, än Jordägarens och Jordbrukarens tjenstfolk. De äro endast tjenstehjon som tjena utom hus, då deremot tjenstfolket för den inre hushållningen tjennar inom hus. Både det ena och det andra slaget underhålles på samma Husbönders bekostnad. Bägges arbete är lika ofruktbart. Det ökar intet i värdet af Landets

hela produkt. I stället för att öka hufvudsumman af detta värde, är det tvärtom en pålaga och en omkostnad, som af rudimateriernes sammanlagda värde måste betalas.

Den ofruktbara Klaffen är likväl, efter detta System, icke allenast gagnelig, utan äfven i en ganska betydlig mon gagnelig för bägge de andra Klafferne. Genom Köpmäns, Handverkares och Manufakturisters industri, kunna Jordägare och Jordbrukare köpa hvad de behöfva både af utländska varor och af sit eget Lands manufakturerade produkter, för en mindre del af deras eget arbetes produkt, än hvad de derföre skulle vara tvungne att gifva, om de ville förlöka, att med ofullkomlig kännedom och inskränkt skicklighet, införskrifva de förra och för eget bruk tillverka de sednare. Genom den ofruktbara Klaffen, är Jordbrukaren befriad från många omsorger, hvilka elljest skulle draga hans uppmärksamhet ifrån hans hufvudyrke. Den tillökning i hans produkt, som uppkommer af denna hans odelade uppmärksamhet, gör mer än fyllest, för att betala hela den omkostnad, som antingen för Jordägaren eller Jordbrukaren åtgår, till den ofruktbara Klaffens underhåll och fyllsättning. Köpmannens, Hand-

verkarens och Manufakturistens industri, ehuru i sin egen natur alldeles ofruktbar, bidrager dock indirekte att öka ett Lands produkt. Denna industri ökar det fruktbara arbetets produktiva förmåga derigenom, att den förfätker denna arbetsförmåga i frihet, att inskränka sig till sitt egentliga yrke, Jordbruket; och den plog går vanligen bäst, hvars tillverkare har ett yrke, som minst liknar det, att föra plogen.

Det kan alldrig vara Jordägarens och Jordbrukarens fördel, att i något afseende inskränka eller motarbeta Köpmannens, Handverkarens och Manufakturistens industri. Ju större frihet denna ofruktbara klass njuter, desto större täflan skall uppkomma i alla de olika yrken hvaraf den består, och för desto bättre köp skola bägge de andra Klasserne blifva försedde, både med utländska varor, och med deras eget Lands manufakturerade produkter.

Det kan alldrig vara den ofruktbara Klassens fördel, att undertrycka de bägge andra Klasserne. Det är öfverskottet af Jordens produkter, eller det som återstår, sedan man afdragit först Jordbrukarens, och sedan Jordägarens underhåll, som föder och fyllslofätter den ofruktbara Klassen. Ju större detta öfverskott är, desto till-

räckligare måste också den ofruktbara Klas-
sens underhåll och syfslofattning blifva.
Införandet af fullkomlig rättvisa, af full-
komlig frihet, och af fullkomlig jämlik-
het, är den mycket okonstlade hemlighe-
ten, som ganska verkamt bereder för al-
la tre Klasserne den högsta graden af för-
kofran och framgång.

Köpmän, Handtverkare och Manufak-
turister i dessa Handels-Stater, hvilka,
i likhet med Holland och Hamburg, huf-
vudsakligen bestå af den ofruktbara Klas-
sen, äro på lika sätt underhållne och syfs-
losatte endast på Jordägarens och Jordbru-
karens bekostnad. Den enda skillnaden
härutinnan är, att dessa Jordägare och
Jordbrukare befinna sig till större delen,
på ett ganska olägligt afstånd ifrån de Köp-
män, Handtverkare och Manufakturister,
hvilka de förse både med materialier för
tillverkningen och med kapital till deras
underhåll: dessa sednare äro i detta fall
andra Länders Invånare och andra Rege-
ringars underfätare.

Sådane Handels-Stater äro likväl, ic-
ke allenast ganneliga, utan äfven i hög
grad ganneliga för dessa andra länder. De
undanrödja, i någon mån, en ganska be-
tydlig brist, och de uppfylla de Köpmäns,
Handtverkares och Manufakturisters stäl-
len,

len, som dessa Länders Invånare borde finna hemma hos sig, men hvilka de icke der finna, genom någon bristfällighet i Samhällets inre författning.

Det kan aldrig blifva dessa Jordbrukare Nationers (om man så får kalla dem) intresse, att motarbeta och trycka sådana Handels - Staters industri, genom höga Tullavgifter på deras Handel, eller på de varor, som af dem tillverkas. Sådana Tullavgifter, som göra dessa varor dyrare, medföra ingen annan verkan, än den, att nersätta det verkliga värdet af det egna landets öfverloppsprodukt, hvarmed, eller som är det samma, med hvars pris, Handels - Staternes varor köpas. Sådana tullavgifter kunna således endast tjena, att motarbeta tillväxten i denna öfverloppsprodukt, och följagtligen, äfven den egna jordens odling och bruk. Det mest verkfamma medel, att höja öfverloppsproduktens värde, att uppmuntra dess tillväxt och följagtligen äfven den egna jordens odling och bruk, vore deremot, att tillåta den fullkomligaste frihet i alla sådana Nationers handel.

Denna fullkomliga Handels - frihet, skulle äfven vara det verkfammaste medlet, hvarigenom dessa Jordbrukare Nationer kunde i framtiden sjelfve erhålla de
Handt-

Handtverkare, Manufakturister och Köp-
män, hvaraf de voro i behof, och att så-
ledes se en brist af stor betydlighet, på
det mest lämpeliga och fördelagtiga sätt
afhulpen.

Den beständiga tillväxten i dessa Na-
tioners öfverlopps-produkt, skulle i fram-
tiden skapa ett större kapital, än hvad som
med vanlig vinst kunde användas på jor-
dens odling och bruk; öfverloppsdelen
deraf, skulle då naturligen användas på
inhemska Handtverkares och Manufaktur-
isters syfslofattning. Dessa Handtverkare
och Manufakturister, som finna hemma i
landet både ämnen för deras tillverkning
och kapital för deras underhåll, kunna
genast, och äfven fastän de äga mindre
skicklighet, tillverka varor för lika godt
köp, som Handels-Staternes Handtverka-
re och Manufakturister, hvilka måste lång-
väga förskaffa sig både materialier och ka-
pital. Om också de förre, af brist på
skicklighet, för någon tid icke kunna till-
verka varor för lika godt köp, som de
sednare; äga de dock den fördelen att af-
yttra varan hemma, och kunna derföre
likaväl sälja den till samma pris, som den
utländska Handtverkaren och Manufaktu-
risten, hvilkas varor måste föras lång väg
till försälgning; de förre kunna desutom
ef-

efterhand sällja varan för bättre köp, i
 den mon deras skicklighet tillväxer. Han-
 dels-Staternes Handverkare och Manu-
 fakturister, skulle på detta sätt snart fin-
 na medtäflare i deras varu-förfälgning till
 dessa Jordbruks-Nationer, och slutligen
 blifva derifrån alldeles utflutne. Det lå-
 ga priset på dessa Jordbrukare-Nationers
 Manufaktur, skulle, i mon af deras Handt-
 verkares och Manufakturisters växande
 skicklighet, i framtiden utsträcka deras
 förfälgning äfven till utländska orter, hvar-
 ifrån Handels-Staternes Manufaktur kunde
 på lika sätt och gradevis blifva ut-
 trängde.

Denna beständiga tillökning i dessa
 Jordbrukare-Nationers både rudimaterier
 och manufakturade produkter, skulle i
 framtiden tillskapa ett större kapital, än
 som kunde, med vanlig vinst, användas
 antingen på Jordbruk eller på Manufaktu-
 rer. Öfverloppet af detta kapital, skulle
 naturligen vända sig i Utländsk Handel,
 och blifva nyttjadt för att till andra Folk-
 slag utföra sådana rudimaterier och manu-
 fakturerade produkter, som öfverstege det
 inhemska behovet deraf. Vid en export
 af sådan beskaffenhet, skulle Jordbrukare-
 Nationernes Köpmän erhålla ett lika fö-
 reträde öfver Handels-Nationernes, som
 de

de förres Handtverkare och Manufakturister, ägde öfver de sednares; ett företräde som skulle uppkomma derat, att de förre erhöillo hemma i landet de skeppsladdningar och det förråd af lifsmedel, som de sednare voro tvungne att söka på långt affstånd. De förre skulle därför, äfven med underlägsen skicklighet, kunna afyttra varor på utländska förfäljningsorter, till samma pris, som de sednare; och om de ägde en lika skicklighet, skulle de kunna fällja dem till ännu bättre köp. Snart skulle därför Jordbrukare-Nationernes Köpmän täfla med Handels-Nationernes, i denna gren af utländsk Handel, och i framtiden ätven alldeles uttränga dessa sednare derifrån.

I föllje af detta frikostiga och ädelmodiga System, är det således den mest förmonliga method, hvarigenom en Jordbrukare-Nation kan förskaffa sig inhemska Handtverkare, Manufakturister och Köpmän, att öfverlåta den mest oinskränkta Handelsfrihet åt alla andra Nationers Handtverkare, Manufakturister och Köpmän. Härigenom ökas värdet af det egna Landets öfverlopps-produkt, hvars beständiga tillväxt gradevis skapar ett kapital, som i framtiden nödvändigt skall uppkalla ett så stort antal Handtverkare, Manu-

manufakturister och Köpmän, som ett sådant Land behöfver.

När tvärtom, en Jordbrukare-Nation, antingen genom höga tull-afgifter, eller genom Förbud, motarbetar andra Nationers handel, skall den derigenom nödvändigt skada sig sjelf i två afscenden. Först, skall förhöjningen i alla utländska varors pris, nödvändigt nerlätta verkeliga värdet af den inhemska öfverlopps-produkten, hvarmed, eller som är det samma, med hvars pris, samma Land köper utländska varor. När man, för det andra, ger sina egna Köpmän, Handtverkare och Manufakturister ett slags monopolium på den inhemska förfällningen, höjes Manufaktur- och Handels-vinsten i förhållande till Jordbrukare-vinsten, och den förra drar följaktligen från Jordbruket en del af det kapital, som på detta sistnämnda förut blifvit användt, eller i annat fall derpå skolat användas. Denna Näringsklokhet motarbetar derföre Jordbruket i två olika vägar: den nerfätter först, det verkeliga värdet af dess produkt, och derigenom minskar dess vinst; den ökar, för det andra, alla andra yrkens vinst. Jordbruket göres på detta sätt till mindre förmonligt, men deremot Handel och Manufaktur till mera förmonlige, än de elljest skulle

vara; och hvar och en låkas af sitt eget intresse, att draga både sitt kapital och sin industri ifrån det förra, till dessa sednare yrken.

Om också en Jordbrukare-Nation, genom utöfningen af sådana Närings-grundfattler, skulle hastigare kunna skaffa sig inhemska Handtverkare, Manufakturister och Köpmän, än genom en åt andra Nationer uppläten Handels-frihet (hvilket likväl torde med mycket skäl kunna sättas i fråga); skedde detta dock ofelbart i förtid, och, om man lå får yttra sig, innan Landet vore moget för denna inhemska industri. Då man sålunda alltför hastigt upphöjer en art Industri, nertrycker man i och med det samma en annan af högre värde. När man alltför hastigt upphöjer en Industri, som endast återbetalar det på det samma använda kapitalet, tillika med dess vanliga ränta, nertrycker man derigenom en annan Industri, hvilken, utom att den också återbetalar detta kapital, med dess vanliga ränta, tillika ger en ren behållning, en såker ränta till Jordägaren. Man skall på detta sätt, genom att allt för hastigt bistå det ofruktbara arbetet, undertrycka det verkligen produktiva.

På hvad sätt, i följde af detta System, hufvudsumman af ett Lands årliga produkt, är fördelad på de tre här uppräknade Klafferne, och på hvad sätt den ofruktbara Klaffens arbete endast återger värdet af hvad den förbrukar, utan att i något affeende öka hufvudsummans värde, är i några Arithmetiska Formulärer förestäldt af Hr Quesnai, detta Systems mycket ingenjöska och djupsinniga Författare. Det första af dessa Formulärer, hvilket han, i affeende på dess större betydlighet, enskilt utmärker med namnet af den *Economiska Taflan*, visar huru han antager att denna fördelning äger rum, i en Stat, som äger fullkomlig frihet, och följagteligen den högsta förkofran; i en Stat, der den årliga produkten ger den största rena behållning, och der hvar och en klass njuter sin vederbörliga del af hela den årliga produkten. Några följande Formulärer visa, huru samma Författare antager, att denna fördelning sker i andra Stater, under närings-tvång och economiska Lagars utöfning; i hvilka, antingen *Jordägare-klassen*, eller den, som här fått namn af den *icke-produktiva*, är den mest gynnade; och i hvilka Stater, den ena eller den andra gör mer eller mindre betydliga ingrepp i den del af

årliga produkten, som rättmätigt tillhör den produktiva klassen. Hvarje sådant ingrepp, hvarje våldförande af den naturliga fördelning, som uppkommer af fullkomlig frihet, skall nödvändigt, efter detta System, mera eller mindre, från det ena året till det andra, minska värdet af den årliga produktens hufvudsomma, och således förorsaka ett gradevis aftagande i Samhällets verkliga inkomst och rikedom; ett aftagande, som skall gå långsammare eller fortare, i den mån, som den fördelning, hvilken under en fullkomlig frihet skulle äga rum, är af dessa tvångslagar mer eller mindre våldförd. De följande Formulärerna visa de olika graderne i detta aftagande, hvilka, enligt detta System, äro alldeles svarande emot de åtskilliga graderne, hvartill våldförandet af den nyssnämnda naturliga fördelningen, upphunnit.

Några spekulativa Läkare synas hafva inbillat sig, att mennisko-kroppens hälsa kunde bevaras endast genom en viss föreskrefven diet, af hvars äfven minsta våldförande, nödvändigt skulle uppkomma någon grad af ohälsa, och detta alldeles i samma mån, som den föreskrefna dieten blifvit våldförd. Erfarenheten synes likväl visa, att mennisko-kroppen of-
 ta,

ta, åtminstone efter allt utseende, bibehåller den fullkomligaste hälsa under en stor mångfaldighet af olika lefnadsfätt, och äfven under sådana, som i allmänhet för ingen del anses vara hälsofamma. Men mennisko kroppens hälso-tillstånd, synes hysa inom sig något okänt förvaringsmedel, som äger förmåga, att i många fall förekomma eller mildra de skadeliga verkningarne äfven af en ganska elak diet. Herr Quesnai, som sjelf var Läkare, och en ganska spekulatif Läkare, synes hafva ägt detta samma begrepp om Stats-kroppen, och att hafva föreställt sig, att den endast under en noggrannt föreskrifven regim af fullkomlig frihet och rättvisa, kunde trifvas och förkofra sig. Han synes hafva förgätit, att hvarje enskild menniskas oafbrutna bemödande att förbättra sitt eget tillstånd, är i Stats kroppen ett förvaringsmedel, som i många afseenden kan förekomma och mildra de skadeliga verkningarne af en i någon mon både partisk och tryckande Politisk Economi. Ehuru en Politisk Economi af denna beskaffenhet, otvifvelaktigt kan förtröga en Nations uppstigande till förkofran och rikedom, förmår den likväl icke alltid, att alldeles afbryta detta uppstigande, och ännu mindre, att föra en Nation tillbaka ifrån någon redan upp-

hunner förkofringsgrad. Om en Nation icke kunde förkofra sig, utan att vara i åtnjutande af fullkomlig frihet och fullkomlig rättvisa, skulle alldrig något Folkslag i verlden någonsin hafva vunnit någon förkofran. Naturens visdom har likväl lyckligtvis ganska frikostigt förfett Statskroppen med förvaringsmedel emot de många skadliga verkningarne af människors dårskap och orättvisa, likasom hon förvarat mennisko-kroppen emot verkningarne af lättjan och omåttligheten.

Detta Systems hufvud-fel, synes likväl bestå deruti, att det framställer den klafs, hvilken utgöres af Handtverkare, Manufakturister och Köpmän, såsom alldeles ofruktbar. Följande anmärkningar torde kunna visa obehörigheten af ett sådant påstående.

I. o. Det erkännes, att denna klafs årligen återproducerar värdet af sitt årliga underhåll, och att den åtminstone förfäster varelsen af det kapital, som underhåller och sysslosätter densamma. Men redan och endast i affeende häruppå, synes benämningen af *ofruktbar* vara olämpeligt tillagd denna Klafs. Vi skulle icke kalla ett ägtenskap ofruktbart, som producerade endast en son och en dotter, för att ersätta dessas Far och Mor, ehuru det icke

ke åstadkom någon tillökning i mennisko-
släktet, utan endast fortsatte dess varelse
sådan den förut var. Jordbrukaren åter-
producerar årligen, det är sannt, utom
det kapital, som underhåller och fyslsö-
fätter honom, en ren behållning, en lä-
ker ränta till Jordägaren. Likasom ett
Ägtenkap, som ger tre barn, visserligen
är mera fruktbart, än ett som ger två;
likaså är Jordbrukarens arbete visserligen
mera produktift, än Köpmannens, Handt-
verkarens och Manufakturistens. Men
man är icke af den ena Klaffens öfver-
lägsna fruktbarhet, berättigad att anse
den andra såsom ofruktbar.

II:o. Det synes, på detta skäl, vara
alldeles otjenligt, att anse Handtverkaren,
Manufakturisten och Köpmannen, såsom
husliga tjenstehjon. Dessa sistnämndas ar-
bete, kan icke fortsätta varelsen af det ka-
pital, som underhåller och fyslsöfätter
dem. De underhållas och fyslsöfättas all-
tid på Husbondens bekostnad, och deras
göromål äro icke af den beskaffenhet, att
de återbetala denna kostnad. Dessa gö-
romål bestå i tjänster, hvilka vanligen
försvinna i samma ögnablick de äro för-
rättade, och kunna icke förvandla sig sjelf-
ve i någon följbar vara, som återger
värdet af deras aflöning och underhåll.

Handtverkarens, Manufakturistens och Köpmannens arbete deremot, naturligen förvandlar sig sjelft i någon följbar vara. Det är af detta skäl, som man bör räkna Handtverkaren, Manufakturisten och Köpmannen ibland *produktiva arbetare*, och husliga tjenstehjon ibland de *icke-produktiva*.

III:o. Det synes i alla afseenden vara olämpligt att säga, att Handtverkarens, Manufakturistens och Köpmannens arbete, icke ökar Samhällets verkliga inkomst. Om vi också, t. ex., skulle antaga, hvad som i detta System synes vara förutsatt, att denna Klaffens dagliga, månadliga och årliga underhåll, vore i värde alldeles lika med des dagliga, månadliga och årliga produktion; skulle deraf likväl icke följja, att des arbete i ingen mon ökade den verkliga inkomsten, det verkliga värdet af jordens årliga produkt och Samhällets arbete. En Handtverkare, t. ex., som under de sex första månaderna efter skörden, tillverkar varor för 10 pund sterlings värde, ökar verkligen med 10 pund värdet af Landets årliga produkt och Samhällets arbete, om han också under samma tid förbrukar tio punds värde af spannmål och andra nödvändighetsvaror. Under det han således

des förbrukat sin halfva årliga inkomst, har han producerat ett lika värde, nemligen ett halft års inkomst. Värdet af hvad som blifvit förbrukadt och produceradt under dessa sex månader, är derföre svarande, icke emot tio, utan emot tjugu pund. Det är möjligt, att icke mera än tio pund af detta värde, någonsin på en gång funnits; men om det värde af tio pund, i spannmål och andra nödvändighetsvaror, som af Handtverkaren blifvit förbrukadt, i stället blifvit användt på en soldats eller ett husligt tjenstehjons underhåll, skulle hela årliga produktens värde vid dessa sex månaders slut, varit tio pund mindre, än den nu, genom Handtverkarens arbete, blifvit. Ehuru således värdet af hvad Handtverkaren producerar, alldrig skulle kunna anses öfverstiga värdet af hvad han förbrukar, är dock det närvarande värdet af fälljbara varor, genom hans åtgärd, vid hvarje tidpunkt större, än det elljest skulle vara.

När detta Systemets Försvare påstå, att Handtverkarens, Manufakturistens och Köpmannens förbrukning är lika i värde med hvad dessa personer producera; menade dermed förmodeligen intet annat, än att deras inkomst, eller hvad som är ämnadt för deras underhåll, är i värde lika med

deras tillverkning. Men om de hade uttryckt sig med mera noggrannhet, och endast påstått, att denna Klässens inkomst vore lika med värdet af dess tillverkning, skulle Läsaren med lätthet hafva insett, att hvad som af denna inkomst besparades, måste nödvändigt bidraga, att mera eller mindre öka Samhällets verkliga rikedom. Men för att tillskapa något som liknade ett skäl, var det nödvändigt att de skulle uttrycka sig så, som de det gjort; och detta skäl, äfven då man antager att faken så förhåller sig, som den blifvit uppgifven, är för ingen del af de bindande.

§ IV:o. Jordbrukaren kan icke mera, än Handtverkaren, Manufakturisten och Köpmannen, utan sparsamhet öka den verkliga inkomsten, den årliga produkten af Samhällets jord och arbete. Den årliga produkten af ett Samhälles jord och arbete, kan endast på två sätt ökas: först, genom någon tillökning i den produktiva förmågan af det närvarande nyttiga arbetet inom samma Samhälle; för det andra, genom någon tillökning i samma arbetes nyckenhet.

Förbättringen i det nyttiga arbetets produktiva förmåga, beror först, af arbetarens ökade skicklighet; och, för det andra

andra, af förbättringen af de verktyg, hvarmed han arbetar. Men som Handtverkarens och Manufakturistens arbete, kan undergå en mångfaldigare fördelning, och hvarje arbetares enskilda åtgärd hänföras till en större enkelhet, än Jordbrukarens arbete; kan det förra, i en mycket högre grad, än detta sednare, motåta dessa bägge slags förbättringar. I detta afseende har därför Jordbrukaren intet företräde framför Handtverkaren och Manufakturisten.

Tillökningen i myckenheten af Samhällets närvarande nyttiga arbete, måste hel och hållen bero, af tillökningen i det kapital, som använder detta arbete; och tillökningen i detta kapital, måste återvara alldeles lika med beloppet af besparingarne, antingen af de enskilda personers inkomst, som sjelfve använda detta kapital på det nyttiga arbetet, eller af deras, som låna kapitalet åt dessa sistnämnda. Om Köpmän, Handtverkare och Manufakturister äro, som man i detta System synes taga för afgjort, naturligen mera fallne för besparing, än Jordägaren och Jordbrukaren, äro de äfven, i följder af, mera än dessa sistnämnda, tjenlige, att öka myckenheten af det inom Samhället använda nyttiga arbetet, och således

äfven myckenheten af Samhällets verkliga inkomst, nemligen den årliga produkten af dess jord och arbete.

V:o. Ehuru hvarje Lands Invånares inkomst, blifvit ansedd att ensamt bestå, enligt detta System, i myckenheten af de lifsmedel, som deras industri kan förskaffa dem; är dock, äfven då man antager detta för riktigt, det Landets inkomst, som idkar Handel och Manufaktur, när allt annat är lika, alltid mycket större, än ett annat Lands, som icke idkar Handel och Manufaktur. Genom Handel och Manufaktur, kan möjligtvis en större myckenhet lifsmedel inkomma i ett Land, än dess egen jord, med dess närvarande odling, förmår gifva. Ehuru Invånarne i en Stad, ofta icke hafva någon egen jord, draga de likväl till sig från angränsande Jordbrukare, genom deras egen industri, en så stor myckenhet af rudimaterier, att den ger dem, icke allenast materialier för tillverkningen, utan äfven det kapital, som fordras för deras underhåll. Hvad en Stad är i förhållande till Landet i dess grannskap, är äfven en independent Stat i förhållande till andra independenta Stater. Det är på detta sätt, som Holland hämtar en stor del af sina lifsförnödenheter ifrån andra Riken; nemli-

ligen boskap ifrån Holstein och Jutland, och spannmål från nästan alla Länder i Europa. För en liten quantitet af manufakturade varor, köpes en stor quantitet rudimaterier. Ett Samhälle, som idkar Handel och Manufaktur, kan dertfore, med en liten del af sin manufakturade produkt, köpa en stor del af andra Samhällets rudimaterier; då tvärtom, ett Samhälle, som icke äger Handel och Manufaktur, är i allmänhet nödsakadt, att emot en stor del af sina rudimaterier, köpa sig en ganska liten del af andra Länders manufakturade produkter. Det ena exporterar varor, som kunna underhålla och betjena endast ett litet antal menniskor: det importerar deremot hvad ett stor antal menniskor behöfver till underhåll och bruk. Det andra Samhället exporterar varor, för ett stort antal menniskors underhåll och bruk, och importerar endast ett litet antals förnödenheter. Det ena Samhällets Invånare skola alltid erhålla en större myckenhet lifsförnödenheter, än hvad dess egen jord, med dess närvarande odling, förmår gifva. Invånarne i det andra Samhället, skola deremot alltid njuta en mindre quantitet deraf. Detta System har likväl, med alla sina bristfälligheter, kommit fanningen närma-

mare, än allt hvad som förut är skrifvit i
 Statshushållningen; det är derföre väl
 värdt, att noga öfvervägas af hvar och
 en, som uppmärksamt vill underföka grund-
 fattferne för denna viktiga Vettenskap. E-
 huru de begrepp det vill inplanta, när
 det föreställer arbetet på jord såsom det
 enda produktiva, tilläfventyrs äro alltför
 inskränkta; synas dock des läror i alla
 affeenden vara lika grundade, som ädel-
 modiga och liberala, när det yrkar, att
 Nationers rikedom icke består i mynt, u-
 tan i de lifsmedel, som årligen produse-
 ras genom Samhällets arbete; och att full-
 komlig frihet är det enda verkfamma med-
 let, för att göra denna årliga produktion
 så stor som det är möjligt. Detta Syste-
 mets anhängare äro ganska talrike; och
 som människor äro älskare af paradoxer,
 samt villja gerna synas förstå, hvad som
 öfverstiger vanligt folks begrepp, har den
 paradoxe det innefattar, i frågan om Ma-
 nufaktur-arbetets ofruktbara natur, kan-
 hända icke minst bidragit, att öka antalet
 af des Beundrare. De utgjorde, för åt-
 skilliga år sedan, en betydlig Sekt, som i
 Fransyska Litteraturen utmärktes med nam-
 net ECONOMISTERNE. De hafva otvifvel-
 agtigt, genom deras skrifter gagnat deras
 Fädernesland, icke allenast derigenom, att
 de

de inför allmänhetens granskning framlagt många ämnen, hvilka alldrig förut blifvit undersökta; utan äfven genom den inflytelse de förskaffat sig på Styrelsen, till Jordbrukets förmon. Det var i följje af deras föreställningar, som Fransyska Jordbruket befriades ifrån en stor del af det förtryck, hvarunder det förut låg. Den tid, hvarunder ett arrende-contract på jord skall gälla, emot hvarje Köpare eller hvarje ny Jordägares anspråk, blef förlängd från nio, till tjugusju år. Det fordna tvånget på spannmålens transport från den ena Provinsen till den andra, upphäfdes aldeles, och friheten att exportera den till alla andra Länder, har blifvit fastställd såsom en allmän Lag. Denna Sekt, hvars Skrifter äro ganska talrika, och hvilka icke allenast handla om hvad man egenteligen ger namn af Stats-hushållning, utan äfven om hvarje del af Samhälls-Styrelsen, följer blindt, och utan något betydligt afvikande, Hr Quesnais Läror. Det råder i detta afseende ingen märkbar skilljagtighet i deras arbeten. Den redigaste och bäst sammanfattade redogörelse för denna Lära, finnes i en liten bok af Mercier de la Riviere, Intendant på Martinique; den har till titel: *Politiska Samsunds naturliga och påfendtliga*
In.

Inrdtning. Hela denna Sekts beundran för sin förste Lärare, hvilken sjelf var en man af ovanlig blygsamhet och enkelhet i hela sitt väfande, liknade alldeles den, som forntidens Philosopher hyfte för deras Systemers Grundläggare. "Tre stora uppfinningar", säger en ganska arbetsam och aktningvärd Författare, Marquis Mirabeau (den äldre), "hafva hufvudsakligen gifvit varagtighet åt Politiska Samhällen, utan afseende på hvad många andra uppfinningar bidragit att rikta och pryda dem. De äro dessa följande: *Skrifkonsten*, som gifvit mennisko-naturen förmågan, att utan förändring meddela kommande Tidevarf sina Lagar, sina ingångna öfverenskommelser, sina häfder och sina upptäckter; *Inrdtningen af Mynt*, som sammanbinder alla civiliserade Samhällen till en inbördes gemenskap; och den *Economiska Taflan*, detta resultat af de bägge förra Uppfinningarne, som ful'ändar bägges verkningar, genom det, att hon ger fullkomlighet åt deras föremål. Denna sistnämnda uppfinning är en upptäckt af vårt Tidevarf, men det är Efterverlden, som deraf skall skörda frukten."

Likasom det moderna Europas Nationer, i deras Statshushållning, mera gynnat

nat Städernas industri, nemligen Manufaktur och Utländsk Handel, än Jordbruket; hafva andra Folkslag deremot följt en motsatt plan, den att gifva företräde åt Jordbruket, framför Manufaktur och Utländsk Handel.

I China gynnas Jordbruket framför alla andra yrken. Der säges en Jordbrukares vilkor vara lika mycket öfver en Handtverkares, som denne sednares är öfver den förres, i de flesta delar af Europa. Det är der föremålet för hvar och ens ärelyftnad, att erhålla en liten sträcka jord, antingen såsom egendom eller på arrende; och detta lednare säges der kunna erhållas emot mycket billiga vilkor och med nödig säkerhet för framtiden. Chinesaren hyser ingen stor aktning för utländsk Handel. *Er Tiggar-lika Handel!* var det vanliga uttryck, som en Mandarin i Peking nyttjade under sina samtal med Ryska Ambassadören De Lange. Undantagande med Japan, idkar Chinesaren liten eller ingen egen Handel; och det är endast i en eller två af Rikets hamnar, som främmande Nationers fartyg tillåtas att inlöpa. Utländska Handeln är derföre i China, inskränkt inom en mycket trångare krets, än hvartill den naturligen skulle utsträcka sig sjelf, om icke detta tvång

tvång låge i vägen både för Landets egna, och andra Nationers fartyg.

Manufaktur-varor, som vanligen inom en obetydlig rymd innehålla ett stort värde, och kunna derföre, med mindre kostnad än de fleste slags rudimaterier, flyttas från ett Land till ett annat; äro i nästan alla Riken, den utländska Handels hufvudsakliga stöd. De fordra derjemte i allmänhet denna utländska Handels stöd tillbaka, i alla mindre vidsträckta och för inlandsk Handel mindre fördelagtigt belägna Länder, än China. Utan en vidsträckt främmande affättning, kunna de icke göra stora framsteg, när antingen det egna Landets vidd är alltför obetydlig för att åstadkomma en vidsträckt inhemsk affättning, eller när gemenskapen emellan Provinserne är så svår, att den enas produkter icke kunna vinna affättning i alla de andra. Manufaktur-industriens fullkomlighet beror alldeles af arbetes fördelning på många arbetare; och graden hvartill denna fördelning, inom hvilken Manufaktur som helst, kan mångdubblas, beror af en mer eller mindre vidsträckt affättning. Men det Chinesiska Rikets vidd, dess ofantliga folkmängd, den stora skilljagtigheten i dess klimat, och följagteligen äfven i dess Provinsers produkter, tillika med den, genom

nom vattuledningar, lätta gemenskapen emellan de flesta delar af detta Rike, göra den inhemska affättningen så betydlig, att den är tillräcklig för ett stort antal Manufakturere, och ger utrymme för en mångfallig fördelning i arbetet. Chinas inhemska varu-affättning är kanhända, till dess vidd, icke mycket mindre, än hela Europas. En mera utvidgad utländsk handel, som förenade den inhemska affättningen med hela den öfriga världens varu-behof, skulle likväl näppeligen, i synnerhet om en betydlig del af denna utländska handel idkades med egna fartyg, underlåta att i betydlig mån utvidga Chinas manufakturere, och förbättra detta Lands produktiva förmåga i denna väg. Genom en mera utvidgad sjö-fart, skulle Chinesaren naturligtvis lära sig, att sjelf nyttja och tilverka, alla de i andra Länder för detta yrke brukeliga konst-machiner, och begagna sig af de förbättringar och genvägar, som i andra delar af verlden äro kända. Under denna Nations närvarande Närings-System, har han föga något tillfälle, att hämta undervisning af andra Nationers exempel, om icke af Japone-sarens.

Det fordna Egyptens och det fordna Indostans styrelser, synas äfven mera haf-

va gynnat Jordbruket, än alla andra yrken.

Både i Egypten och Indostan, var hela Folk-massan delad i vissa klasser, inom hvilka hvar och en människa, från far till son, var inskränkt till ett visst yrke. Den som var son af en Prest, skulle blifva Prest; den som var son af en Krigsman, skulle blifva Krigsman; den som var son af en Jordbrukare eller af en Väfvare, skulle blifva Jordbrukare eller Väfvare, o. s. v. I bägge dessa Länder, ägde Prest-klassen högsta värdigheten, och Soldat-klassen den dernäst: Jordbrukaren ägde der ett högre anseende, än Köpman- nen och Mauufakturisten.

Dessa begge Länders styrelser, lämnade en alldeles enskild upmärksamhet åt Jordbrukets fördelar. De af Egyptens fordna Beherrskare upbygda Verk, för att, till Landets förmån, fördela Nilens vatten, voro namnkunniga i forntiden; och deras ruiner äro ännu föremål för Resandes beundran. De Verk af samma art, som af Indostans fordna Regenter upfördes, för att kringdela Ganges och andra floders vattn, hafva blifvit mindre omtalade, men voro lika betydliga. Bägge dessa Länder hafva ockfå, fastän de varit underkastade tillfälliga mildväxter, blifvit namn-

namnkunniga af deras stora fruktbarhet. Oaktadt deras ofanteliga folkmängd, hafva de dock, äfven under medelmåttigt fruktbara år, kunnat afyttra en stor myckenhet spannmål till sina Grannar.

De fordna Egyptierne hyfte en vidskjepplig farhåga för hafvet; och som Gentoo-Religionen icke tillät sina bekännare att upptända eld på hafvet, och följagteligen icke eller att der koka mat, blef denna föreskrift naturligtvis ett hinder för alla långväga sjö-refor. Öfverlopps-produktens utförsel, måste både hos Egyptier och Indianer, nästan alldeles hafva berodt af andra Nationers sjöfart; och som detta beroende inskränkte aflättningen, var det också ofelbart hinderligt för öfverlopps-produktens tillväxt. Det skall desutom nödvändigt ännu mera hafva hindrat Manufaktur-produktens årliga tillväxt, än rudimateriernes. Manufakturerna fordra en mycket vidsträcktare aflättning, än de mest betydliga rudimaterier af jord. En enda Skomakare kan tillverka mera än 300 par skor om året; och hans eget hushåll ikall kanhända icke förbruka 6 par deraf. Om han derföre icke har aflättning till åtminstone 50 lådana hushåll, som sitt eget, kan han icke afyttra hela produkten af sitt eget arbete.

Äfven den mest talrika Handtverkare-klafs, skall föllan, i ett vidsträckt Land, utgöra mera än fem hushåll af hvarje hundrade inom samma Land. I få vidsträckta Länder som Frankrike och England, har deremot antalet af de personer, som äro fyslosatte vid Jordbruket, af någre Författare blifvit ansedt att utgöra hälften, af andra en tredjedel, och af ingen mindre, än en femtedel af hela folk-nummern. Men som både Frankrikes och Englands Jordbruks-produkt, är till första delen förbrukad hemma i Landet, behöfver, enligt dessa beräkningar, hvar och en person, som i denna näring är fyslosatt, ett föga större antal afnämare, än en, två, eller högst tre sådana hushåll, som sitt eget, för att kunna afyttra hela produkten af sitt arbete. Jordbruket kan derföre, mycket bättre än Manufakturerna, uppehålla sig sjelft under svårigheten af en inskränkt affättning. Både i Egypten och Indostan var likväl den inskränkta utländska affättningen i någon mån godgjord, genom fördelarna af den inländska sjö-farten, hvilken för produkterna från hvarje provins, beredde affättning öfver hela Riket. Indostans stora vidd, gjorde äfven detta Landets inhemska affättning nog betydlig, för att kunna uppehålla en stor

stor mängd Manufaktur. Men det for-
 na Egyptens inskränkta område, som ic-
 ke en gång ägde Englands vidd, måste
 alltid hafva gjort den inhemska affättnin-
 gen till alltför obetydlig, för att kunna
 uppehålla något stort antal Manufaktur.
 Bengalén, som är den af Indostans Pro-
 vinser, hvilken vänligen exporterar den
 största qvantitet af Ris, har likväl alltid
 exporterat en större myckenhet manufak-
 tur-varor, än spannmål. Det forna E-
 gypten deremot, som exporterade några
 manufaktur-varor, och deribland fint lin-
 ne, har likväl alltid förnämligast varit ut-
 märkt af sin spannmåls-utförel. Detta
 Land var under en lång tid ett förrådshus
 för Romerska Kejsaredömet.

Chinas, det forna Egyptens, och de
 Indoistanska Konungarikernas Beherrskare,
 hafva alltid hämtat hela deras inkomst,
 eller åtminstone den betydligaste delen
 deraf, från en slags jord-skatt eller landt-
 ränta. Denna skatt utgjorde, likasom ti-
 onden i Europa, en viss del af jordens
 produkt, nemligen en femtedel: den an-
 tingen aflämnades in natura, eller betaltes
 med penningar efter ett visst pris, som
 för hvarje år rättades efter varu-tillgån-
 gen. Det var i följe häraf ganska natur-
 ligt, att dessa Länders Styresmän skulle

lämna en synnerlig omvårdnad åt Jordbruket, af hvars förkofran eller aftagande, tillväxten eller förminskningen i deras egen inkomst, omedelbart berodde.

Ehuru Grekelands och Roms republikanska Styreller mera hedrade Jordbruket, än Manufaktur och Utländsk Handel, synas de dock snarare hafva motarbetat dessa lednare yrken, än gifvit någon direkt eller öfverlagd uppmuntran åt det förra. I någre af det fordna Grekelands Stater, var Utländsk Handel alldeles förbuden: i åtskilliga andra, var Handtverkarens och Manufakturistens yrke anset, såsom hinderligt för kroppens styrka och vighet, såsom åridande emot de egenskaper man ville förvärfva genom de militäriska öfningarne, och såsom fördärfligt för menniskor, hvilka bildades för krigets mödor och faror. En slyslöfattning af detta slag, ansågs vara tjenlig endast för trälar, och den var icke tillåten för den frie Medborgaren. Äfven i de Stater, der dessa yrken icke voro förbudne, t. ex. i Athen och Rom, var likväl den stora folkhopen utesluten ifrån de näringsfång, som nu vanligen idkas af Städernas lägre mennisko-klasser. I Athen och Rom, idkades alla dessa Näringsfång, af Trälar, till förmon för deras Herrar, hvilkas ri-

ke.

kedom, magt och inflytande, gjorde det nästan omöjligt för en obemedlad fri medborgare, att finna aflättning för sin vara, när han härutinnan måste täfla med den Rikes trälar. Likväl ega dessa sistnämnda, fällan någon uppfinningsgäfv; och alla viktiga förbättringar, antingen i machineriet, eller i arbetets tillställning och fördelning, härleda sig ifrån fria människors tankeförmåga. Om ockfå en träl vågade föreslå någon förbättring af denna art, skulle hans Herre sannolikt anse det såsom blott en ingifvelse af lättjan, och sålom ett försök att undandraga sig arbetet. Den fattiga trälen skulle derföre sannolikt erhålla straff, i stället för belöning. I de Manufakturerna, som blifvit idkade genom trälar, måste derföre i allmänhet hafva åtgått mera arbete till en varas tillverkning, än i andra, som varit idkade genom fria människor. De förras varor måste således ockfå hafva varit dyrare, än de sednarens. Montesquieu anmärker, att Ungerska Grufvorna, ehuru icke mera rikhaltiga än de Turkiska i Grannskapet, likväl alltid blifvit arbetade med mindre kostnad, och följagteligen gifvit större vinst, än dessa sednare. Turkiska Grufvorna arbetas genom trälar; och Turkarne hafva alldrig varit betänkte uppå, att

dervid nyttja andra machiner, än desses armar. De Ungeriska deremot, arbetas genom fria menniskor, hvilka begagna sig af mekanikens hjulpe medel, hvarigenom deras eget arbete lättas och förkortas. Från den ringa kännedom vi äge om Manufaktur-varors pris i Grekernes och Romarnes tid, synes man kunna sluta, att de finare slagen deraf varit omåtteligt dyra. Silke såldes emot sin egen vikt i guld. Det var likväl icke den tiden en Europeisk vara, utan hämtades ifrån Ost-Indien; hvarföre också transportens längd i någon mån kunnat vara orsaken till det höga priset. Dock synes priset på det finaste linnet, hafva varit lika öfverdrifvit; och som denna vara antingen var Europeisk, eller, när hon hämtades mest långväga, af Egyptisk manufaktur-tillverkning; kan denna dyrhet icke härledas från annat, än den stora arbetskostnad man derpå nödgas använda; och denna åter kunde endast uppkomma, från den oskickliga inrättningen af de mekaniska verktyg, hvaraf man betjente sig. Priset på fina ylle tyger, ehuru icke alldeles lika öfverdrifvit, synes likväl hafva varit vida öfver det nuvarande.

Den betydligaste och mest riktande handel för hvarje Nation, är den, som idkas

kas emellan Städernas och Landets Invånare. De förre draga till sig från Landtbygden, rudimaterierne både för deras tillverkning och deras underhåll; och de återgifva i betalning, en viss kvantitet af deras Manufakturerade varor. Den Handel, som idkas emellan dessa bägge Menisko-klasser, består ytterligast i ett utbyte af en viss kvantitet rudimaterier, emot en annan kvantitet manufaktur-varor. Ju dyrare dessa sednare äro, desto lägre är följagteligen priset på de förra; och allt hvad som i ett Land bidrar att höja Manufaktur-produkten, bidrar likaledes att sänka priset på rudimaterien, och således äfven, att motarbete Jordbruket. Ju mindre kvantitet manufaktur-produkt, man för en viss kvantitet rudimaterier, eller, som är detsamma, för dessa sednares pris, kan köpa, desto mindre är denna sednare varans bytesvärde, och desto mindre äfven Jordägarens upmuntran att genom odling, och Jordbrukarens att genom sitt arbete, öka rudimateriens myckenhet. Allt hvad som derjemte bidrar, att minska antalet af Handverkare och Manufakturister, bidrar tillika att minska den mest förmonliga affättningen för rudimaterierne, nemligen inhemska; och på detta sätt motarbetas Jordbruket ännu vidare.

De Hushålls-Systemer, som gifva Jordbruket företräde framför alla andra yrken, och hvilka, i mening att gynna det samma, betunga Manufaktur och Handel med tvång och inskränkningar, agera följagteligen rakt emot deras eget ändamål, och motarbeta indirekte just den Industri, de ville gynna. De äro, kan hända, i detta afseende, mera stridige mot sig sjelfva, än till och med Handels-Systemet. När detta sednare System mera gynnar Manufaktur och Handel, än Jordbruket, drar det väl en viss del af Samhällets kapital ifrån en mera till en mindre lönande Industri, för att derigenom, och på den föras bekostnad, understödja den sednare af dessa; men det uphjelper dock slutel. den Industri, som det haft för affigt att gynna. Jordbruks-Systemerne deremot, motarbeta verkligen just det yrke de velat gynna framför alla andra.

Hvart och ett System, som bemödar sig, antingen att genom ovanliga upmuntringar gynna någon viss Industri med en större del af Samhälls-Kapitalet, än den, under sakernas naturliga gång, skulle erhålla; eller, att genom ovanliga tvångsmedel, beröfva någon annan Industri den del af samma Kapital, hvilken elljest derpå skulle blifva använd; aflägsnar i sjelfva
ver-

verket just det stora ändamål, det bemödar sig att hinna. Det tillbakahåller, i stället för att fortskynda, Samhällets upstigande till verkelig rikedom och storhet: det förminskar, i stället för att öka, det verkliga värdet af Jordens och arbetets årliga produkt.

När derföre alla Hushålls-Systemer, som äro grundade på företräde eller tvång, blifvit fullkomligt undanröjda; upkommer sjelfmant, den naturliga frihetens enkla och lättfattade System. Hvarje människa, så länge hon icke öfverskrider Rättvisans lagar, äger fullkomlig frihet, att söka sina egna fördelar i sin egen näringsväg, och att, med sin industri och sitt kapital, täfla med hvar och en annan människa eller Närings-klass. Styrelsen är då alldeles befriad ifrån en pligt, hvars försökta fullgörande, måste alltid vara underkastadt oräkneliga misstag, och öfverstiga förmågan af all mensklig vishet och kunskap; den pligten nemligen, att vara förmyndare öfver enskilda människors industri, och att leda den till de yrken, som äro de mest fördelagtiga för Samhället. Enligt den naturliga frihetens System, har Styrelsen endast trenne pligter, på hvilka den behöfver vara upmärksam, alla tre visserligen af stor vikt, men derjemte okonstlade och lättfattade af det allmänna förnuftet: I:o, att försvara Samhäl-

hället från våld och infall ifrån andra sjelfständiga Samhällen; II:o, att försvara hvar och en Medlem af Staten, emot orättvisa och förtryck af hvar och en annan medlem af samma Stat; det vill säga: att fastställa en noggrann utöfning af rättvisa; och III:o, att inrätta och vidmagt hålla vissa allmänna Verk, hvilka, i afseende på förhållandet emellan kostnad och vinst, det icke kan blifva en enda människas, eller ett litet antal människors fördel att inrätta och underhålla, ehuru de, till ett stort Samhälle, kunna återbetala mera än blotta omkostnaden.

Om Handelsbalancen; af Adam Smith.

(Från Engelskan.)

Ingenting kan vara orimligare, än hela Lärnan om Handelsbalancen, på hvilken man grundar, icke allenast alla ovanliga inskränkningar i varu-införelsen ifrån de Länder, med hvilka man tror sin handelsbalance vara uti ett ofördelagtigt förhållande, utan äfven nästan alla andra Handels-Lagar. När, t. ex., tvänne orter handla med hvarandra, tages det för afgjort, enligt denna Lära, att om Handelsbalancen dem emellan är jämn, vinner hvarken den ena eller den andra; men
om

om den i någon grad lutar åt den ena sidan, skall den ena förlora, och den andra vinna, i den mån jämnvigten är rubbad. Bägge dessa fattser äro fullkomligt ogrundade. En handel, som är updrifven genom premier och monopoliska Lagar, kan blifva, och är vanligen, ofördelagtig just för det Samhälle, till hvars fördel man velat inrätta den. Men den Handel deremot, som utan tvång och inskränknin- gar, naturligen och oafbrutit idkas emellan två orter, är alltid fördelagtig, ehuru icke beständigt i aldeles lika mån, för både den ena och den andra.

Med vinst eller fördel förstår jag, icke tillökningen i kvantiteten af guld och silfver, utan tillökningen i bytesvärdet af den produkt, som upkommer från Samhällets jord och arbete, eller tillväxten i Invånarnes årliga inkomst.

Om Handelsbalancen är jämn, och om Handelen emellan de två orterna hel och hållen består i utbyte af deras inhemska varor, skola de bägge, i de flesta fall, icke allenast vinna på en sådan Handel, utan äfven, eller åtminstone i det närmaste, vinna lika mycket. Hvardera af dem förskaffar, i detta fall, affättning för en del af den andras öfverlopps-produkt: hvardera återbetalar det kapital, som blifvit

vit användt på denna del af den andras öfverlopps produkt, och som blifvit utdeladt ibland ett visst antal af denna siftnämndas Invånare, samt gifvit dem inkomst och underhåll. Någon del af hvardera Ortens Invånare, hämtar derföre indirecte sin inkomst och sitt underhåll ifrån den andra. Som bägge orternas varor, hvilka gått i utbyte, äfven antagas vara af lika värde; så äro de två kapitalerne, som i denna handel blifvit använda, i de flesta fall ockfå lika, eller i det närmaste lika; och som de bägge blifvit använda uppå, att alstra bägge dessa Ortens inhemska varor, skola den inkomst och det underhåll, som dessa kapitalers fördelning ger bägge orternas Invånare, ockfå blifva lika, eller i det närmaste lika. Denna inkomst och detta underhåll, på detta sätt inbördes gifna, äro större eller mindre, i mon af rörellens betydighet: om denna uppstiger, t. ex., till 100,000 pund st., eller ända till en million för hvardera af de två Orterna; förskaffar på detta sätt den ena Orten, i förra fallet, en inkomst af 100,000 pund, i andra fallet, en inkomst af en million, åt Invånarne i den andra Orten.

Vore åter dessa Ortens Handel af den beskaffenheten, att den ena exporterade
till

till den andra intet annat, än sina inhem-
ska varor, men i betalning återteck af
den andra endast främmande Länders pro-
dukter; skulle Handels-balancen dem imel-
lan, äfven i detta fall vara jämn, då va-
ror betalades med varor. Bägge skulle,
äfven i detta fall, vinna; men de skulle
icke vinna lika mycket; och Invånarne i
den orten, som exporterade endast sina
inhemska varor, skulle draga största vin-
sten af denna Handel. Om England, t.
ex., importerade från Frankrike intet an-
nat, än detta Lands inhemska varor, och,
i brist på sådana egna inhemska varor,
hvilka i Frankrike kunde vinna aflätt-
ning, betalade årligen de erhållna Fran-
siska varorna, med en stor myckenhet ut-
ländska produkter, såsom Tobak, Ostindi-
ska varor, o. s. v.; skulle denna Handel
gifva någon vinst åt bägge dessa Länders
Invånare, men mera vinst åt Frankrike
än åt England. Hela det på denna Han-
del årligen använda Fransiska kapitalet,
skulle årligen blifva fördeladt på Frankri-
kes Invånare. Men endast den delen af
det Engelska kapitalet, som varit användt
på de Engelska varors produferande, hvar-
med de utländska blifvit köpta, kunde år-
ligen fördelas ibland Engelska folket. Stör-
sta delen af detta kapital, skulle deremot
åt-

åtgå, att återbetala de kapitaler, som blifvit använda i Virginien, Indostan och China, och hvilka gifvit inkomst och underhåll åt dessa aflägsna Länders Invånare. Om derföre dessa bägge kapitaler voro lika stora, eller i det närmaste sådana, skulle det Fransyska Kapitalets användande mycket mera öka Fransyska Folkets inkomst, än det Engelska kapitalet skulle öka Engelska Folkets inkomst. Frankrike idkade i detta fall en direct Utländsk Handel med England: detta sednare Rike idkade deremot en transito-handel med Frankrike. De olika verkningarne af ett kapital, som är användt på en direct handel, och af ett annat, som är användt på transito-handel, hafva på ett annat ställe blifvit fullkomligt förklarade.

Det gifves sannolikt alldrig emellan två Länder en Handel, som hel och hål-len består i utbyte af inhemska varor, eller endast af inhemska varor från den ena sidan, och endast af utländska från den andra. Nästan alla Länder göra utbyte med hvarandra, dels af inhemska, dels af utländska varor. Det Land, som i sina skeppsladningar har den största kvantiteten inhemska varor, och den minsta kvantiteten utländska, är likväl det, som mest skall vinna.

Om

Om det icke vore med Tobak och Ost-Indiska varor, utan med guld och silfver, som England betalade de produkter, hvilka årligen importeras ifrån Frankrike, skulle Handels balancen, i detta fall, blifva anfedd vara ojämn, så vida varor icke betalades med varor, utan med guld och silfver. Denna Handel skulle likväl, äfven i detta fall, gifva någon vinst åt bägge Ländernas Invånare, men mest åt Frankrike. Den skulle gifva någon vinst äfven åt England. Det kapital, som blifvit användt uppå, att produfera de Engelska varor, för hvilka man köpte detta guld och silfver, och som blifvit fördeladt ibland samt gifvit inkomst åt vissa Invånare i England, skulle blifva återbetaldt och framgent kunna användas på lika sätt. Englands hela kapital blefve icke, genom denna exportation af guld och silfver, mera minskadt, än genom exportation af ett lika värde i andra varor. Det skulle tvärtom, i de flesta fall blifva ökad. Inga andra varor skickas utomlands, än sådana, för hvilka affättningen tros vara större i andra Länder, än hemma, och för hvilka man erhåller bytesvaror, som anses äga ett större värde hemma, än de exporterade varorne. Om man för den quantitet Tobak, som i

England är värd endast 100,000 pund ft., kan, när den skickas till Frankrike, köpa en quantitet vin, som i England är värd 110,000 pund, ökar detta utbyte, Englands kapital med 10,000 pund. Om man för 100,000 pund Engelskt guld, på samma sätt kan köpa en quantitet Fransyskt vin, som i England är värd 110,000 pund, ökar detta utbyte likaledes Englands kapital med 10,000 pund. Lika som en Köpman, hvilken har vin för 110,000 pund i sin källare, är rikare än en annan, som har Tobak af endast 100,000 punds värde; på samma sätt är den förre också rikare än den, som endast har 100,000 punds värde i guld. Han kan sätta en vidsträcktare Industri i rörelse, och gifva inkomst, underhåll och syfslofattning åt ett större antal människor, än någondera af de bägge andra. Men ett Lands kapital är lika med hufvudsumman af alla dess Invänares sammanlagda kapitaler; och quantiteten af den industri, som årligen inom samma Land kan hållas i verksamhet, är lika med hvad alla dessa olika kapitaler kunna underhålla. Både Landets Kapital, och den quantitet industri, som inom det samma årligen kan underhållas, måste således i allmänhet blifva ökade genom den åfvan-

nämna

nämnda bytshandeln. Det skulle väl, i sanning, vara fördelagtigare för England, att köpa det Fransyska vinet för sina egna metall-arbeten och fina kläden, än för Virginisk Tobak och Perus eller Brasiliens guld. En direct utländsk handel är alltid fördelagtigare, än en tranſito-handel. Men denna sistnämnda, synes icke vara mindre fördelagtig när den idkas med guld och silfver, än när den idkas på hvad annat sätt som helst. Icke eller är ett Land, som icke sjelf äger guld- och silfver-grufvor, i större fara, att genom dessa metallers export, blifva uttömdt på guld och silfver, än ett annat Land, som icke sjelf allstrade Tobak, vore i fara, att genom denna varas årliga export sluteligen sjelf sakna denna förnödenhet. Likasom ett Land, som har något, hvarföre det kan köpa sig Tobak, icke länge kan vara underkastadt någon brist på denna vara; på samma sätt kan äfven hvar och ett annat, som har något hvarföre det kan köpa sig guld och silfver, icke länge känna brist på dessa metaller.

Den Handel, säger man, som en Handtverkare idkar med en Krog, är en förlust-handel; och en manufakturande Nations Handel med ett på vin fruktbart Land, kan anses vara af samma beskaffenhet.

het. Jag svarar häruppå, att Handtverkarens Handel med Krogen, icke nödvändigt behöfver vara en förlust-handel. Den är till sin egen natur lika få fördelagtig, som någon annan Handel, ehuru den, kanhända, snarare kan blifva missbrukad. En Bryggares, och äfven en Krögares yrke, utgöra lika få nödvändiga fördelningar af arbetet, som något annat. Det skall i allmänhet vara fördelagtigare för en Handtverkare, att köpa hela sin förnödenhet af Bryggaren, än att brygga sjelf; och om han är en fattig Handtverkare, skall det i allmänhet äfven vara förmonligare för honom, att köpa efterhand och i minut af Krögaren, än att köpa på en gång och en större quantitet, af Bryggaren. Han kan likväl, i bägge dessa fall, möjligtvis köpa för mycket af Bryggaren och Krögaren, lika som af hvar och en annan varu-förfälljare, till ex. af Slagtaren, om han är en fråffare; af Klädeshandlaren, om han vill lyfa med kläder ibland sina Sällskapsbröder, o. s. v. Detta oakadt, är det likväl förmonligt för hela Handtverkare-klassen, att dessa yrken äro alldeles fria, fastän denna frihet kan blifva missbrukad i hvart och ett af dem, och skall, kanhända, sannolikare blifva det i några, än i de öfriga. E-
hu-

huru enskilda personer någon gång kunna förstöra deras välfärd genom en öfverdrifven förbrukning af starka drycker, synes man dock för ingen del behöfva frukta, att en hel Nation skall göra detsamma. I hvar och ett Land finnas många menniskor, som på sådana drycker borrtflöla mera, än de kunna anskaffa, men der finnas alltid ännu flera, som derpå använda mindre, än hvar till de äga tillgång. Det förtjenar äfven att anmärkas, att när vi rådfråge erfarenheten, synes vinets ringa dyrhet vara en orsak, icke till fylleri, utan till nyckterhet. Invånarne i de på vin fruktbaraste Länder, äro i allmänhet de nycktrafte i Europa; till ex. Spaniorer, Italienare och det Södra Frankrikes Invånare. Menniskor förgå sig fällan genom omåttlighet i det, som utgör deras dageliga förtäring. Ingen vill, i egenkap af god Vård, visa sin frikostighet med en dryck, som förfälljes till ett ringa pris, t. ex. svagdricka. I de Länder deremot, hvilka, i anseende till deras öfverdrifna köld eller hetta, icke kunna allstra vindruvor, och der vinet följagteligen är mera dyrt och fällsynt; der är fylleri en allmän last: detta bevittnas af Europas Norra Nationer och af Negrerne på Kusten af Guinea. När ett Fransyftt Re-

gemente flyttas från Frankrikes Norra provinser, der vinet är något dyrt, till de Södra, der det erhålles för ett ringa pris, förfalla Soldaterne i början till omåttlighet vid denna varas bruk, men blifva efter några månaders vistande på stället, lika återhållsamma, som de öfriga Invånarne. Om Tull- eller Accis-afgifterne på utländskt vin, på malt, dricka och öl, alldeles och på en gång bleivo uphäfna, skulle detta, på samma sätt, i England, och ibland de lägre folk-klasserne der, förorsaka en allmän omåttlighet i dessa dryckers bruk, men på denna omåttlighet skulle snart följja en varagtig och nästan allmän nyckterhet. För det närvarande (1775) är fylleri alldeles icke en last, som är vanlig hos folk af goda tonen, eller hos sådana, som lätt kunna förskaffa sig dyrbara likörer. En af öl öfverlastad Ståndsperson, har näppeligen någonsin blifvit sedd i England. Inskränkningarne på vinhandeln i England, synas desutom icke hafva så mycket för ändamål, att hindra folket från att gå på allmänna försälgningsställen, som att betaga hvar och en tillfället, att erhålla denna vara af godt slag och för lågt pris. De i detta ämne utkomna författningar, gynna vinhandeln med Portugal, men motarbe-

ta vinhandeln med Frankrike. Portugisaren, säger man, är en bättre Afvärmare för våra Manufaktur-varor, än Fransosen: derföre bör den förre upmuntras med förtreäde, framför den lednare. Den som förskaffar oss affättning, bör erhålla affättning hos oss. På detta sätt hafva Små-Krämarens smidiga konstgrepp, blifvit upfatte till Politiska maximer för ett stort Rikes styrelse; ty det är endast Små-Krämaren, som gjort det till sin regel, att hufvudsakeligen sysslofatta sådana med arbete, som äro hans egna varu-afvärmare. Den som handlar i stort, köper deremot alltid sina varor der de finnas till högsta godhet och det lägsta pris, utan afseende på några små-fördelar af nyssnämnda slag.

Genom sådana maximer, som dessa, har man likväl velat öfvertyga Nationer, att deras fördelar skulle bestå deruti, att kunna utarma alla sina Grannar. Man har förmått hvart och ett Folkslag, att med ett afundsamt öga betrakta de Nationers förkofran, med hvilka det stått i handel, och att anse deras vinst såsom egen förlust. Handeln, hvilken ibland Nationer, likasom ibland enskilda personer, borde vara ett vänskaps- och föreningsband, har i stället blifvit en outöflig källa för stridigheter och fiendskap. Konun-

gars och Ministrars nyckfulla ärelyftnad, har icke i det närvarande och det förflutna århundradet, varit mera vådelig för Europas lugn, än Köpmäns och Manufakturisters otidiga afundsamhet. Våldsamheten och orättvisan hos mennisko-flägtets styresmän, är ett uråldrigt ondt, hvaremot, som jag befarar, de menskliga angelägenheternas natur icke kan vänta sig något verkligt hjälpmedel. Men ehuru den låga rofgrigheten och den monopoliska andan hos Köpmän och Manufakturister, hvilka hvarken äro eller böra vara mennisko flägtets styresmän, kanhända icke stå att återföras till oegennyttia och liberalare grundfattser, borde man dock lätt kunna förekomma, att de ofredade någon annans lugn, än deras eget.

Att det var den monopoliska andan, som ursprungligen både påfann och fortplantade denna Lära, är icke tvifvelagtigt; och de som först predikade henne, voro för ingen del lika fäkunnige, som de, hvilka trodde derpå. I hvart och ett Land, har det alltid varit, och skall alltid blifva, den stora folkmassans fördel, att köpa sina förnödenheter, der de kunna erhållas för det lägsta pris. Denna satts är så sjelf tydelig, att det vore löjligt att göra sig någon möda för att bevisa den; den ha

hade icke eller kunnat blifva fatt i fråga, om icke Köpmäns och Manufakturisters egennyttiga och bedrägliga flutkonst, förmått förvilla det allmänna fundera mennisko-förnuftet. Deras intresse är, i detta afseende, rakt stridande emot den stora folk-massans. Som det är alla Skrå-Ledamöters intresse, att hindra alla de öfriga Invånarne ifrån att tillita andra handverkare, än dem sjelfva; på samma lätt är det äfven i hvarje Land, Köpmäns och Manufakturisters intresse, att sjelfve vara i besittning af monopoliska tvångsrättigheter på den inhemska affättningen. Härifrån härleda sig, i England och i nästan alla andra Europeiska Riken, dessa ovanliga tull-afgifter på nästan alla varor, som importeras af utländska Köpmän. Härifrån härleda sig likaledes dessa höga afgifter uppå, dessa förbud emot, alla de utländska Manufaktur-varor, som kunna komma i täflan med våra egna. Härifrån äfven dessa ovanliga inskränkningar på importationen af alla varor ifrån de Länder, med hvilka man förmenar Handelsbalancen icke stå i ett fördelagtigt förhållande; det vill säga: mot hvilka national-hatet är mest våldsam.

Likväl är grannskapet af en rik Nation, ehuru vådligt i afseende på krig och

politiskt inflytande, med all visshet fördelagtigt i afseende på Handeln. Under Krig kan en sådan Nations rikedom sätta honom i stånd, att utrusta och underhålla större flottor och armeer, än våra egna; men under fred och handels-gemenskap, skall just denna rikedom likaledes sätta honom i stånd, att med oss idka en vidsträckt handels-rörelse, och att förskaffa oss en förmonlig affättning, antingen för produkten af vår industri, eller för hvad som emot denna produkt blifvit köpt. En rik man är sannolikt en bättre varu-afnämare för arbetande menniskor i sitt grannskap, än en fattig: så förhåller det sig äfven med en rik Nation. En rik man, som sjelf är Manufakturist, är i sanning en ganska farlig Granne till alla dem, som idka samma yrke. Alla öfriga Invånare i samma Grannskap, och hvilka otvifvelagtigt utgöra största antalet, draga likväl nytta af det förmonliga pris, som hans utlagda stora kostnad förskaffar dem. Det är äfven deras fördel, att den rike Manufakturisten underfälljer de fattigare Näringsidkare, som arbeta i samma väg. En rik Nations Manufakturister, äro otvifvelagtigt och på samma sätt, ganska farliga medtäflare för Manufakturisterne i angränsande Stater. Just denna täflan är likväl fördelagtigt

tig för den stora folk-massan, som desutom vinner mycket af de förmonliga varu-pri- ser, hvilka den vissträckta kostnad, en så- dan Nation använder, äfven i andra vä- gar förskaffar densamma. Enskilda men- niskor, som villja förvärfva förmögenhet, begifva sig icke till fattiga och aflägsna Provinser, utan antingen till hufvudstaden, eller någon annan stor handels-stad. De ve- ta, att der liten förmögenhet är i omlopp, kan ingen stor vinst hämtas; men att i en ort, der mycken rikedom är i rörelse, kan någon del deraf falla äfven på deras lott. Samma grundfättler, som på detta fätt vägleda det funda förnuftet hos en, tio, eller tjugu enskilda personer, borde vägleda omdömet hos en, tio, eller tju- gu millioner menniskor, och förmå en hel Nation, att anse sina Grannars rikedom, såsom ett medel och ett tillfälle, att sjelf- ve förvärfva rikedomar. En Nation, som vill rikta sig genom utländsk Handel, skall läkraft lyckas deruti, när alla des Grannar äro rika, industriösa och handlan- de Nationer. En stor nation, som på al- la sidor är omgifven af fattiga, villda och kringvandrande Folkslag, kan väl förvärf- va rikedom genom sin egen Jords odling, och genom sin inheniska rörelse, men ic- ke genom utländsk Handel. Det synes
haf-

hafva varit på detta sätt, som det for-
na Egypten och det nuvarande China för-
mått förvärfva sina stora rikedomar. E-
gyptierne säges hafva försummat utländsk
Handel, och i China är den så föraktad,
att den knapt njuter Lagarnes försvar. De
moderna grundfattsferna för Utländsk Han-
del, hvilkas ändamål det är, att utarma
alla angränsande Nationer, bidraga, i den
mon verkningarne svara emot affigten,
att göra denna samma handel obetydlig
och föraktelig.

Det är i följd af dessa grundfattsfer,
som Handeln emellan Frankrike och Eng-
land, i bägge dessa Länder blifvit under-
kastad så många hinder och inskränknin-
gar. Om likväl dessa Riken, utan all
Köpmannaafund och all National-fiend-
skap, insägo deras samma fördelar, skulle
handeln med Frankrike, för England blif-
va förmånligare, än handeln med något
annat Land, och af samma skäl, handeln
med England likaledes blifva för Frankri-
ke den förmonligaste. Frankrike är Eng-
lands närmaste Granne. Under handels-
gemenskapen emellan Englands södra, samt
Frankrikes norra och nordvästra kuster,
kunde fartygen, lika som under en inhemsk
handel, göra fyra, fem eller sex resor om
året. Det kapital, som användes i denna
han-

handel, kunde derföre i bägge dessa Län-
 der hålla fyra, fem eller sex gånger så
 mycken industri i rörelse, samt förskaffa
 fyra, fem eller sex gånger så stort antal
 menniskor fyslofättning och underhåll,
 som ett lika kapital skulle förmå i större
 delen af andra utländska handels-grenar.
 Emellan de långt från hvarandra åtskilda
 delarne af Frankrike och England, kun-
 na fartygens återkomst väntas åtminstone
 en gång om året, och äfven denna han-
 del skulle i detta afseende vara åtminstone
 lika fördelagtig, som större delen af
 de öfriga grenarne af Englands Europeiska
 handel. Den skulle vara till det minsta
 tre gånger mera fördelagtig, än vår så
 högt prisade Norr-Amerikanska handel,
 der fartygen sällan kunde göra mera än
 en resa under tre, och ofta, under fyra
 och fem år. Frankrike anses desutom
 äga 24 millioner Invånare. Våra Norr-
 Amerikanska Kolonier ansågos alldrig hyfa
 mera än 3 millioner; och Frankrike är
 ett mycket rikare Land, än Norra Ame-
 rika, ehuru, i anseende till rikedomarnes
 ojämna fördelning, man i det förra finner
 mera fattigdom och elände, än i det sed-
 nare. Frankrike kunde derföre förskaffa
 en affättning, som vore åtminstone åtta
 gånger mera vidsträckt, och, i afseende
 på

på fartygens tätare återkomst, tjugufyra gånger mera fördelagtig, än den, som Norr - Amerikanska Kolonierne någonsin kunnat förskaffa. Englands handel skulle vara alldeles lika så fördelagtig för Frankrike, och, i mon af bägge dessa Länders rikedom, folkmängd och ringa afstånd, äga samma företräde framför den handel, Frankrike idkar med sina Kolonier. Så stor är skillnaden emellan den handel, som bägge dessa Nationers Statskloket funnit för godt att motarbeta, och den, hvilken af dem mest blifvit gynnad.

Men just den omständigheten, som skulle göra en öppen och fri handel emellan dessa två Riken, så fördelagtig för bägge, har varit det hufvudsakligaste hindret deremot. Dessa Nationer skola, i egenkap af Grannar, nödvändigt vara fiender, och i detta affeende är hvarderas rikedom och magt, så mycket vådligare för den andra. Hvad som skulle öka fördelarne af gränslämjan, bidrar endast att gifva National-hatet en större våldsamhet. De äro bägge rika och industriösa Nationer; och hvarderas Köpmän och Manufakturister befara, att i den andras Näringsidkare finna skickliga och verksamma medtäflare. Den retade Köpmanna-afunden, både tänder National-fiendskapen, och är
 sjelf

sjelf deraf upptänd: och bägge dessa Länders Handlande hafva, med det egennyttiga Svekets varma sjelf-förtroende, förkunnat hvarderas undergång, såsom följd af den ofördelagtiga Handelsbalance, hvilken, efter deras påstående, skulle blifva en ofelbar verkan af en fri handel dem emellan.

Det gifves ingen handlande Stat i Europa, hvars annalkande undergång, såsom verkan af en ofördelagtig Handelsbalance, icke tätt och ofta blifvit förutsagd, af personer, hvilka uppstigit i egenkap af detta Systemets Förkunnare och Lärare. Efter all den farhåga de i detta ämne förmått väcka; efter alla de såfänga bemödanden, som af nästan hvar och en handlande Nation blifvit förfökta, att göra Handels-balancen fördelagtig för sig sjelf, och ofördelagtig för sina Grannar; synes likväl ingen Nation i Europa i något afseende hafva blifvit utarmad af denna orsak. Hvarje Stad och hvarje Rike, har tvärt om, i den mon endera öppnat sina hamnar för alla Nationer, i stället för att gå under genom denna fria handel, hvilket man enligt Handels-Systemets grundfattser ägt skäl att vänta, just genom samma fria handel vunnit i rikedom. I Ehuru i Europa finnes en och annan

nan Stad, som i några afseenden kan sägas vara *fri-hamn*, gifves dock icke ett enda Rike, som förtjenar detta namn. Holland har kanhända närmast nalkat sig till carakteren deraf, ehuru ändå på ett ganska betydligt afstånd; och det är erkänt, att Holland hämtar, icke allenast hela sin rikedom, utan äfven en stor del af sitt nödvändiga underhåll, ifrån Utländsk Handel.

Det gifves en annan Balance, som är vida skiljd ifrån Handelsbalancen, och hvilken, i den mån den antingen står fördelagtig eller ofördelagtig, nödvändigt förorsakar hvarje Nations förkofran eller aftagande. Detta är balancen emellan den årliga produkten och den årliga förbrukningen. Om bytes-värdet af den årliga produkten, öfverstiger bytes-värdet af den årliga förbrukningen, skall Samhälls-kapitalet årligen tillväxa i mån af detta öfverflott. Samhället lefver i detta fall af sin egen inkomst, och hvad som årligen af denna inkomst bespares, ökar naturligtvis hufvud-kapitalet, och användes för att ännu vidare öka den årliga produkten. Om deremot bytes-värdet af den årliga produkten, är mindre, än bytes-värdet af den årliga förbrukningen, skall Samhälls-kapitalet årligen aftaga i mån af

af denna undervigt. Samhällets utgift öfverskjuter i detta fall Samhällets inkomst, och skall nödvändigt tära på hufvudkapitalet. Detta kapital skall därför nödvändigt minskas, och tillika med det samma, äfven bytesvärdet af Samhälls-Industriens årliga produkt.

Denna Balance emellan produkten och förbrukningen, är någonting helt annat, än den så kallade Handelsbalancen. Den kan äga rum hos en Nation, som idkar ingen Utländsk Handel, och som är alldeles afskild ifrån hela den öfriga världen. Den kan äga rum öfver hela jordklotet, hvars sammanlagda rikedom, folkmängd och närings-förkofran kunna gradevis vara i tillväxt eller i aftagande.

Balancen emellan produkt och förbrukning kan beständigt vara i ett fördelagtigt förhållande hos en Nation, fastän samma Nations så kallade Handelsbalance är i allmänhet ofördelagtig. En Nation kan importera till ett större värde, än kanhända hela des export under ett halft århundrade; allt det guld och silfver, som inflyter under hela denna tid, kan helt och hållit, och genast, gå ut igen; des gångbara mynt kan gradevis aftaga i värde, åtskilliga slag af pappersmynt kunna intaga des ställe, och äfven de skulder

han åsamkar sig hos de folkflög, med hvilka han står i Handels-gemenskap, kunna gradevis tillväxa; och ändå kan desz verkliga rikedom, nemligen bytesvärdet af desz jords och desz arbetes årliga produkt, hafva tillväxt under samma tid, i en långt betydligare mon. Norr-Amerikanska Koloniernes belägenhet, och deras Handel med England, före Krigets utbrott, bevisa att detta för ingen del är någon omöjlighet.

Vid läsningen af Poëmet Fosterlands-Känslan.

(Se förra Häftet N:o 23 & 24, pag. 1.)

Med en panna märkt af tiden,
Satt, vid hyddans låga dörr,
En Soldat, som burit förr,
Äfven han, ett namn ur Striden.

Men det hade varat kort,
Hvilan blifvit all hans vinning,
Styrkan flytt, och från hans tinning
Segrens märken fallit bort.

Sorgfen fatt han, efter vana,
 När en Man, i styrkans år,
 Kom, med Lagren kring sitt hår,
 Ilande från Stridens bana;

Kom, — åt Fosterbygdens famn
 Att ett sonligt offer bära,
 Sen han gjort sitt eget Namn
 Till en del utaf defs ära.

Då han såg den äldres lott,
 Eld och kraft och mod försvundna,
 Och af Lagrar, fordom vundna,
 Några löf kring trökeln blott:

"Du har lefnans skiften pröfvat,
 "Gode man, (så var hans tal)
 "Bär som skänk af en Rival
 "Hvad Dig Tidens våld beröfvat."

Nu sin Krans man honom ser
 Från sin egen hjesfa rycka,
 På Kamratens panna trycka,
 Och fly bort att skörda fler.

Icke blott ibland Soldater
 Räcks en Krans af Segrarns hand;
 Ockfä Skalden har ibland
 Ädelmodiga Kamrater.

Ingen älskar att han glöms,
 Ingen att fördunklad finnas;
 Men man tål att öfvervinnas
 I en Sång der man beröms.

L . . . d.

*Alonzo den tappre och skön Imo-
 gine* *).

En Krigsman så bold och en Fröken så grann
 De sutto till hop i det gröna.
 De sågo med ömma begär på hvarann,
 Alonzo den tappre — så kallades han,
 och hon Imogine den sköna.

”Ach!

*) Man har redan förut i *Läsningen* yttrat sin mening angående poëmer af detta närvarande slag, som med allt skäl förtjena namn af *Gäststycken*. Det tål intet tvifvelsmål att de ju äro verkliga missbruk af Bildnings-gåfvans förtrollnings-magt, som onekligen borde hellre användas till förnuftets ändamål, än vara i stridighet dermed. Ej fällan händer likväl, att just dessa missbruk äro de rikaste på behag och poëtiskt värde. Det är med dem, i det fallet, som med frukterne af otillåten kärlek: förnuftet och ordningen ogilla deras ursprung, men en gång komma till verlden,

”Ach!” suckade han, ”då i morgon jag går
 I främmande Länder att strida;
 Snart rinner för mig mer ej saknadens tår!
 En rikare Friares hälsning du får,
 och han får mitt rum vid din sida.”

”Tyft, grymme! Tyft, grymme!” var Imogins svar,
 ”och upphör att orätt mig göra!
 Den heliga Jungfrun till vittne jag tar,
 At lefver du — dör du — min hand, mina dar
 Blott dig — eller ingen tillhöra.”

”Om nånsin begärets och fåfångans bud
 Mig från min Alonzo förleder,
 Mitt högmod, min falskhet, dem straffe då Gud!
 Din vålnad hos mig i min Brudliga skrud,
 Då sätte sig — fordre tillbaka sin Brud
 Och rycke i Grafven mig neder.”

Den tappre sig flet från den sköna i gråt
 Och drog till de Heliga Länden;
 Men knapt årets tider följt Solhvarfvet åt,
 Så kom en Baron uti glänfande ståt
 Och tillböd åt Imogine handen.

H 3

Hans

äga de all rättvis fordran på hägn och välvillja. Man förmodar att detta litet rysliga Poëme, skall likväl göra sig välkommit hos Läsaren, ej mindre genom dess flera lifliga skönheter, än såsom ett af de första försök, hvarmed en ung Författare yppar tillvarelsen af en talang, vifferligen ej ligkigtig, för någon ällkare af Svenska Språket och Skaldekonsten.

Hans skänker, hans guld, hans förledande skick,
 Snart kommo des's eder att vackla.
 Han förde des's hjerna, han tjuste des's blick,
 Des's flygtiga hjerta i snaran han fick,
 Och snart tändes Bröllopet's Fackla.

Och nu hade Prästen välsignat vårt par,
 Ren dracks ur det gull-prydda Hornet,
 Och bordet sitt öfverflöd svigtande bar,
 Och löjen och skämt gäfv'o lif åt en hvar,
 När — Tolfflaget dånar från tornet.

Då — hos Imogine — fört med häpnad blef spord
 En Främmande sitta obuden. —
 Orörlig han satt, utan lif, utan ord
 Hans ögon ej vändes kring Gäster och Bord
 Han hade dem spända på Bruden.

Hans Hjelmhatt var sluten, gigantisk hans längd,
 Hans rustning var svartgrå, som jorden.
 All fröjd, vid hans syn, är ur Högtiden trängd,
 Och blå brinner lågan från lampornas mängd,
 Och hundarne fly under borden.

Med tyftnad och rysning en hvar honom ser.
 Af skräck sitta Gästerna stela.
 Till slut sade Bruden med bäfvan: jag ber:
 Fäll, tappre Herr Riddare! Stormhatten ner,
 Och värdes välfägnaden dela!

Hon

Hon tyftnar, och Ridder'n, — som Bruden befallt —
 Lät Hjelmen från hufvudet falla —
 Men Gud! hvilken syn! hvad förfärlig gestalt!
 Hvad ord måla häpnan, som rår öfver allt,
 När en döds-kalle visas för alla! —

Och upp sprungo alla med skräckfulla rop,
 Och fasa och vämjelse kände.
 Af ryfliga maskar en slingrande hop
 Kröp ut och kröp in genom Tinningens grop,
 När Spöket till Bruden sig vände.

Se upp! Känn Alonzo! var Vålnadens ljud,
 Förräderka! mins dina Eder!
 Ditt högmod, din falskhet, dem straffar nu Gud!
 Min vålnad hos dig i din Brudliga skrud
 Nu sitter, och fordrar tillbaka sin Brud
 Och rycker i grafven dig neder.

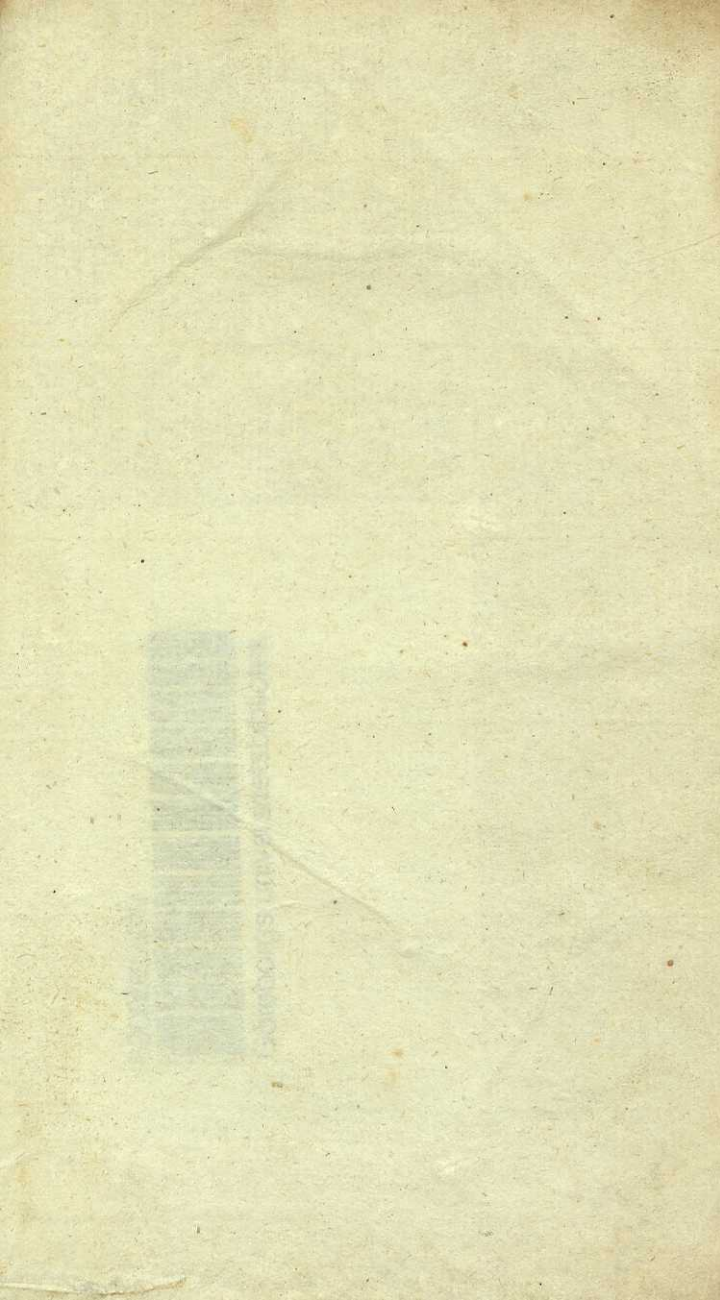
Sin arm kring den Häpna nu lindade han!
 Förgäfves des jämmar man hörde!
 Och fort med sitt rof genom jorden försvann
 Ej någon sin åter man Inogine fann,
 Ej Spöket, som henne bortförde.

Snart dödde Baronen, och alltsen hans Slott
 stått öde i långliga tider;
 Ty Sagorne säga, att Imogines lott
 Är där, att til eviga straff för sitt brott,
 Begråta det öde hon lider.

Hvart år fyra gånger hon färs där igen,
 När midnatten spänt sina vingar,
 Med bröllophvit Skrud, hon då visar sig än,
 Och skriker, när Benrangels-Riddarn, i den
 Kring dånande golf henne svingar.

Kring dem dansa Spöken med rysliga skrål,
 Som Blod utur Dödfkallar dricka,
 Och stöta tillhop hvar sin multnade Bål
 Och tjuta: Alonzo den tappra! din skål!
 Och skål för din trolösa Flicka!

1844
The undersigned do hereby certify that
the within and foregoing is a true and
correct copy of the original as
the same appears from the records
of the said office.

Witness my hand and seal of office
at the City of New York, this
10th day of June, 1844.
John C. Smith, Clerk of the
Society of the Friends of the
African Race.

6000085999

Göteborgs universitetsbibliotek

